

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Pro společnost nebezpeční jedinci na území
České republiky v letech 2001 – 2011 (analýza
dobového tisku)**

Denisa Terelmešová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**Pro společnost nebezpeční jedinci na území
České republiky v letech 2001 – 2011 (analýza
dobového tisku)**

Denisa Terelmešová

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Sitek, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

V Plzni dne 30. dubna 2014

Denisa Terelmešová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. Pavlu Sitkovi, Ph.D. za velmi cenné rady a podnětné připomínky, kterými mi byl nápomocen při zpracování obsahu práce.

Obsah

1 ÚVOD	6
2 TEORETICKÁ ČÁST	8
2.1 Posouzení nebezpečnosti z hlediska různých vědních oborů	8
2.1.1 Společenská nebezpečnost jako pojem	8
2.1.2 Pojem sociální norma	8
2.1.3 Teorie sociální deviace	9
2.2 Tištěná média	15
2.2.1 Tištěná periodika a jejich význam v současné společnosti.	15
2.2.2 Manipulace v médiích	16
2.2.3 Média jako instrument moci	17
2.2.4 Rizika ve sdělovacích prostředcích (tištěných médií)	18
2.3 Zvolené desetileté období 2001 – 2011 a jeho historické mezníky	19
3 METODOLOGICKÁ ČÁST	21
3.1 Charakteristika zkoumaného problému	21
3.2 Výzkumné otázky	21
3.3 Kvalitativní výzkum, obsahová analýza a metoda práce	22
3.3.1 Kvalitativní výzkum a jeho definice	22
3.3.2 Obsahová analýza	23
3.4 Základ výběru použitých periodik a článků	24
3.5 Konstrukce výzkumného vzorku	25
3.5.1 Sběr dat	25
4 ANALYTICKÁ ČÁST	28

4.1.1	2001 – „Rok nového světového nebezpečí – terorismu“	29
4.1.2	2002 – „Rok nárůstu násilí a kriminality mladistvých“	33
4.1.3	2003 – „Rok velkých kauz“	36
4.1.4	2004 – „Policie a „mafíánské“ praktiky“	39
4.1.5	2005 – „Rok zvířecí a lidské agresivity a také lékařské neprofesionality“	41
4.1.6	2006 – „Rok významných soudních procesů“	44
4.1.7	2007 – „Závažných násilných trestných činů“	46
4.1.8	2008 – „Rok velkého rozmachu rasismu v ČR“	48
4.1.9	2009 – „Rozdělní české společnosti“	51
4.1.10	2010 – „Rok finančních trestných činů“	53
4.1.11	Shrnutí analytické části.....	56
5	ZÁVĚR	61
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	64
7	RESUMÉ	68

1 ÚVOD

V každé společnosti existují jedinci odchylovící se od sociálních norem. Sociologie se tímto fenoménem zabývá v rámci sociologie deviantního chování. Z výsledků tohoto proudu je patrné, že společnost často pohlíží na ty jedince, kteří porušují společenské normy jako na *nebezpečné*. Avšak co, či koho lze považovat za nebezpečné, se proměňuje s postupem času a napříč společnostmi. Samotný pojem *nebezpečnost* není odborníky přesně definován, ačkoliv mezi laickou veřejností existuje povědomí, k jakému jednání tento termín odkazuje (blíže viz kapitola 2.1.1).

Cílem této práce je sledovat proměny v mediálním obraze jedinců a v jejich jednání, kteří jsou explicitně nebo implicitně označováni jako „*nebezpeční*“ v českém tisku, konkrétně ve třech celorepublikových denících – Mladé frontě DNES, Hospodářských novinách a Lidových novinách v období let 2001 – 2011 prostřednictvím analýzy tištěných periodik. Cílem analýzy je nalézt články pojednávající o nebezpečných událostech a jedincích, kteří jsou jejich příčinou.

Práce je rozdělena do tří částí, konkrétně do teoretické, metodologické a analytické. V teoretické části práce je cílem z odborné relevantní literatury dosáhnout zpřehlednění oblasti sociálních deviací, rizikovosti médií a významu tištěných periodik pro společnost. V metodologickém úseku jsou stanoveny výzkumné otázky nezbytné pro dosažení cíle práce. Dále je zde představena charakteristika kvalitativního výzkumu, jehož základy jsou výchozím zdrojem pro použitou metodu práce – kvalitativní obsahovou analýzu. V závěru této části je popsán sběr dat a jejich nutná redukce.

V analytické části jsou interpretována data výzkumného vzorku. Je zde obsažena prezentace článků a kauz z jednotlivých let 2001 – 2011, která představuje jedince nebo skupiny, jež se svým jednáním odchýlili od norem české společnosti, a tím mohli být přímo či nepřímo označeni jako „*nebezpeční*“. V závěru této části je shrnutí získaných zjištění a odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

Téma mediálního obrazu nebezpečných jedinců na území České republiky prozatím nebylo obsahem žádného výzkumu. Právě tento argument byl důvodem, proč jsem si toto téma zvolila pro svoji bakalářskou práci. Analýza tak velkého množství materiálu může přinést výsledky ve formě konkrétních charakteristik jedinců, které se na základě mediálního obrazu novin podařilo identifikovat jako „*nebezpečné*“.

Zvolené desetileté období je dobou, kdy může dojít ke společenským změnám, které s sebou mohou přinášet i proměnu podstaty a názorů na nebezpečnost jednání a chování jedince. Pohled a charakterizace pachatele včetně dopadů jeho jednání se v průběhu decénia může proměnit, jak ze strany společnosti, tak i ze strany právní legislativy. Práce se zaměřuje i na prvky identity jedince, které byly zdůrazňovány v souvislosti s jeho *nebezpečným* jednáním.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Posouzení nebezpečnosti z hlediska různých vědních oborů

2.1.1 Společenská nebezpečnost jako pojem

Z hlediska laické veřejnosti je určité povědomí o tom, co lze chápat pod pojmem *nebezpečnost*. Odborníci, kteří se tímto jevem zabývají, stále ještě nejsou schopni přesně definovat tento koncept. Vymezení nebezpečnosti je složité i z hlediska interdisciplinárního konfliktu mezi právem a medicínskými obory. Z toho pramení, že některá kritéria nebezpečnosti jsou zakotvena v legislativě, některá však ne. Pojem *nebezpečnost* tedy není jednoznačnou kategorií ani z právního ani z lékařského hlediska, ale je konceptem, který je konstruován v různých obdobích různými způsoby. Tedy, to co je *nebezpečné*, je závislé také na historických podmínkách společnosti [Blatníková 2010: 11].

2.1.2 Pojem sociální norma

V lidských dějinách neexistovala společnost, kde by se nevyskytoval jedinec, který by se nějakým způsobem neodlišoval od ostatních. Mohl to být člověk výjimečný svojí tvorbou nebo svými schopnostmi, ale mohlo se jednat i o člověka, který působil škody dané společnosti nebo ostatním lidem. Pokud se jedinec odlišoval v negativním slova smyslu, mohl tak narušovat určitý pořádek a systém respektovaný ostatními členy společnosti. Tato odchylka byla odborníky specifikována jako *sociální deviace*. Příčiny jejího vzniku se nejen vědci snaží již dlouhou dobu odhalit. Rovněž se pokouší zjistit, proč jsou někteří jedinci označováni ostatními individui jako *devianti*.

Člověk nemůže existovat jako individuum odtržené od společnosti už jen z důvodu vlastního přežití. Proto se nutně zapojuje do sociální interakce, a volí takové druhy jednání, které mu umožní se ve společnosti orientovat, pohybovat

a dosahovat svých cílů. Z tohoto hlediska musí jedinec omezit svoji svobodu i svůj osobní prospěch, s cílem nenarušovat integritu společnosti. *Sociálními normami* můžeme tudíž nazvat moc, která člověka omezuje ve prospěch skupiny, či celé společnosti [Komenda 1999: 13]. Normami lze chápat určitá pravidla a předpisy, které určují, jak má vypadat spořádané chování v dané společnosti.

V rámci existence společenských norem automaticky vzniká i možnost normy porušovat určitým druhem jednání nebo činnostmi. Každá sociální norma sebou nese i sankce, což znamená, že sama předpokládá možnost svého porušení. Existence normy je tudíž úměrně závislá na jejím porušování a v této situaci, kdy se jednání odchyluje od normy, vzniká *sociálně deviantní chování*. Kde neexistuje norma, neexistuje ani deviace. Problematika sociální deviace je odborníky zpracována v několika teoriích [Komenda 1999: 28], které jsou uvedeny v následujících podkapitolách.

2.1.3 Teorie sociální deviace

Deviace jakožto jednání, které se odchyluje od norem dané společnosti, se snaží vysvětlit nepřeberné množství teorií. Z nichž lze vyčlenit tři obecně přijímané základní teoretické přístupy, a to biologický, psychologický a sociologický, přičemž nejvíce propracované jsou teorie sociologické. Pro úplnost však lze zmínit i kriminalizační teorii, která ovšem bývá kritizována pro její úzké zaměření pouze na trestné činy, které tvoří pouhou část ze všech druhů deviantního chování. Vybranými teoriemi sociálních deviací se předkládaná práce zabývá, protože se snaží ukázat několik různých pohledů na deviaci a její kořeny. Nebezpečnost sama o sobě je prázdným pojmem, který lze naplňovat několika způsoby. Teorie deviací mohou pomoci nastínit cestu, kterou se tato práce bude ubírat.

2.1.3.1 Biologické teorie

Biologické teorie patří k nejstarším teoriím deviací. Dle biologů za vznikem deviantního chování stojí biologický determinismus. Podle této teorie je

jedinec prvotně determinován především biologicky a jeho organismus je formován evolučním vývojem (Ch. Darwin), tedy dědičně.

Deviace je tudíž odchylka od určité biologické normy a deviantního jedince je možné odlišit na základě například určité fyzické konstituce, odlišné genetiky nebo přítomnosti chemických látek. Jedním z hlavních představitelů zastávající toto stanovisko byl, italský lékař, Césare Lombroso. Svoji teorii založil na antropologických měřeních a pozorování trestanců a duševně nemocných [Komenda 1999: 79 – 81].

Podle Lombrosa mají kriminální jedinci vyšší procento fyzických a duševních anomálií, například velké čelisti, šikmé čelo, plochý nos, masité rty, pleš, dlouhé paže apod. Na Lombrosově teorii postavili svůj rasový výběr a eugenetický program nacisté v době druhé světové války [Jandourek 2011: 50]. Ve svých knihách popisuje C. Lombroso trestný čin jako přirozený fenomén, který je nezbytnou součástí života [Baratta 1995: 20]. Z jeho vědeckých závěrů, poznatků a teorií vycházelo mnoho dalších autorů, kteří byli jeho pokračovateli, ale biologický determinismus měl a má i řadu odpůrců.

2.1.3.2 Psychologické teorie deviace

Podle zakladatele psychoanalýzy Sigmunda Freuda (1856 – 1939) mají sklony k deviaci všichni lidé a socializací se naučí tyto vrozené sklony kontrolovat. Deviantní chování dle této teorie vzniká na základě přirozených sklonů, které jsou potlačovány do lidského nevědomí. Pokud proces socializace selhává nebo se vyskytne chyba v emočním vývoji (např. dítě je odloučeno od matky), může začít u jedince převažovat delikventní chování. Freud popisuje jako prioritní impuls ke zločinnému jednání chybou identifikaci s rodiči. Může dojít ke vzniku protispolečenského chování, které dítě směřuje buď do svého okolí a stává se zločincem, nebo do vlastního nitra a vzniká u něj neurotismus [Jandourek 2011: 53].

Na základě psychologických teorií deviace vzniklo množství návazných oborů těsně spolupracujících s kriminologií, jako je například forenzní psychologie, či kriminální psychologie. Tyto vědecké disciplíny hledají podstatu

kriminálního chování daných jedinců a zjišťují příčiny jednotlivých deviantních činů [Čírtková 1998: 41].

Jedním z kritiků, který se vůči psychologickému vysvětlení deviací vymezuje, je sociolog Robert. K. Merton. Podle jeho názoru je myšlenka, že jednání člověka je vedeno jeho biologickými pudy, již zastaralá. Biologickou podstatu a osobnostní rysy jedince jako příčinu deviace zcela neodmítá, ale zabývá se různou frekvencí výskytu deviantního chování a jeho podob napříč strukturami. Dle něj právě sociální struktury tlačí jedince k deviantnímu chování [Merton 2000: 132 – 133]. Blíže se k Mertonovým myšlenkám vrací práce v nadcházející kapitole.

2.1.3.3 Sociologické posouzení deviantního jednání

V rámci sociologie existuje velké množství směrů a teorií, které se deviaci věnují. Mezi nejdůležitější patří tři základní sociologické přístupy, prvním z nich je strukturální funkcionalismus, dále se jedná o teorii konfliktu a interpretativní paradigma.

V souvislosti se strukturálním funkcionalismem je nutné zmínit francouzského sociologa Émila Durkheima, jako předchůdce tohoto směru, a Roberta K. Mertona, jenž ve svých myšlenkách vychází právě z É. Durkheima a který je považován za hlavního představitele strukturálního funkcionalismu. Oba zmiňují v souvislosti se strukturálním funkcionalismem jeden ze zásadních pojmů této teorie, a tím je anomie. Každý ale v trochu jiném pojetí. Émil Durkheim charakterizuje anomii jako stav absence sociálních norem a bezzákonnosti [Komenda, Keller 1993: 134 – 135]. Tato situace podle něj vzniká ve společnostech s rozvinutým hospodářstvím a s náchylností k rychlým sociálním změnám. Období sociálních převratů oslabuje společenské vědomí a veškeré normy a kontroly ztrácí účinnost. Jedinec v takovéto společnosti je náchylný k vytváření nesplnitelných cílů a následná frustrace jedince se projevuje deviací a zvýšenou kriminalitou ve společnosti [Kaiser 1994: 170]. Émila Durkheima lze však částečně začlenit i do teorií konfliktu, které budou rozebírány níže.

Oproti tomu R. K. Merton, sociolog působící v USA, nevidí vznik anomie jako rozpor mezi potřebami jedince a možnostmi jejich uspokojování, ale mezi cíli určenými kulturou a sociálně strukturálními prostředky, které jsou nutné k jejich uskutečňování [Merton 2000: 136 – 141]. Jedinec nemůže svého vytyčeného cíle dosáhnout v souladu se společenskými normami, a to z důvodu společenských překážek, které se mezi něj a jeho cíle staví. U jedince tak dochází ke konfliktu se sociální realitou, což může být příčinou deviace [Jandourek 2011: 46].

Pro strukturální funkcionalismus je důležitý společenský konsensus a deviace je jednání, které tento konsensus narušuje. Klíčové je sdílení společenských hodnot, které jsou převedené do právního řádu, nad jehož dodržováním dohlíží adekvátní sociální instituce, které mají legitimní autoritu. Z dodržování práva mají prospěch všichni členové společnosti, a proto je nutné ho akceptovat [Komenda 1999: 221].

Dalším sociologickým proudem je konfliktní teorie deviace, v jejímž středu zájmu je společenská moc, její vlastnictví a distribuce, jež je s deviací propojena. Snaží se hledat odpovědi na otázky například, kdo ve společnosti má moc tvořit pravidla a pro koho jsou taková pravidla výhodná [Komenda 1999: 196 – 197]. Jednou z variant tohoto proudu je marxistická teorie zločinu, kdy příčinou kriminality ve společnosti jsou sociální problémy. Jedná se o sociální a politické rozdělení společnosti, kdy některé jednání je považováno za kriminální a jiné nikoli. Kriminální a delikventní jednání jedince souvisí podle této teorie se špatnou sociální situací třídy, do které náleží. Ta je oproti vládnoucí třídě mocných ve znevýhodněném postavení [Jandourek 2011: 49].

Představitelé teorie konfliktu se od zastánců konsensuálního přístupu – zejména strukturálních funkcionalistů, liší v pojetí harmonie a stability ve společnosti. Právě konflikt vnímají jako nezbytný prvek, jenž udržuje společnost pohromadě, a tak o samotném konfliktu uvažují jako o pozitivním elementu, který vede k posílení společenské integrity [Komenda 1999: 221].

S tímto se shoduje É. Durkheimův přístup ke kriminalitě, kterou vidí jako normální a běžnou součást každé společnosti. Kriminalita stejně jako

náboženství podle jeho názoru přispívá k fungování sociálního systému, tím se vymezuje od běžného *common sensu*, jenž posuzuje kriminalitu jako narušující element sociálního řádu. Kriminalita nejsou jen násilné trestné činy, ale může to být i veřejné posuzování druhých – kriminalita může mít různou povahu napříč společnostmi. Ale jakýkoliv kriminální čin je nezbytný pro vytváření pravidel a udržování zákona [Macionis, Benokraitis 2006: 154 – 156].

Třetím základním teoretickým přístupem je interpretativní studium deviací. Jeho součástí je teorie subkultury, která se zabývá problematikou malých sociálních skupin, jež se oddělují od hlavního společenského proudu a vytváří si svoje vlastní hodnoty a normy, které slouží k interpretaci jejich životních priorit. Tyto skupiny jedinců deformují sociální hodnoty dané společnosti anebo vytváří jejich protiklady, což může vést k deviantnímu, zločineckému a násilnickému chování těchto skupin [Jandourek 2011: 47]. Ačkoliv chování takových subkultur se společnosti může jevit jako deviantní, v dané subkultuře může být bráno jako konformní. Do takového chování jsou členové subkultury socializováni v průběhu jejich života ve skupině. Deviantní jednání je tak výsledkem interakce s druhými osobami [Komenda, Keller 1993: 141].

Další důležitý sociologický přístup je založen na myšlenkách symbolického interakcionismu a zároveň zhodnocuje hledisko moci. Přístup, který deviaci vnímá jako „proces interakce mezi deviantní a nedevariantní populací“ nikoliv jako „soubor charakteristických rysů jedince či skupiny“ je teorie labellingu [Giddens 1999: 195]. Zabývá se označením jedince – nálepkou delikvence či kriminality. V tomto pojetí se jedná o delikvenci tehdy, jsou-li některé činy označeny společností za kriminální, protože jsou v rozporu se sociálními normami. Ve společnosti existují konkrétní očekávání, a jedinec, který se negativním způsobem od těchto sdílených očekávání vzdaluje, je považován za „nenormálního“ [Goffman 2003: 13 - 14]. Na základě označování jedince etiketou „kriminálníka“ či delikventa se automaticky přenáší tato charakteristika i na členy jeho rodiny a nejbližšího okolí a na základě této skutečnosti je stále do role delikventa společností tlačen [Jandourek 2011: 48]. Jedinec tedy není podroben objektivní charakteristice svého chování a jednání, ale je společensky hodnocen na základě vlastnosti, která mu je přisouzena veřejností [Petrušek et al. 1991: 87]. Důležitou roli

v procesu etiketizace hraje hledisko moci. Jedinci určující etikety jsou lidé, kteří představují moc ve společnosti. Ti stanovují hranice toho, co je považováno za kriminální, prostřednictvím vnucování svých myšlenek a hodnocení ostatních členů společnosti. Výsledkem je, že totožná činnost je ohodnocena odlišnou nálepkou [Giddens 1999: 195 – 196]. Etikety daných jedinců jsou jen odrazem mocenské hierarchie společnosti.

2.1.3.4 Teorie kriminalizace

Sociální deviace v České republice v uplynulých desetiletích byla zužována pouze na problematiku porušování trestních a právních norem. Z tohoto hlediska byla sociální deviace posuzována většinou z hlediska kriminologie [Komenda 1999: 9]. Z odborného hlediska však nelze problematiku deviace takto vymezovat. Deviantní jednání nemusí představovat takové porušení společenských norem, se kterým jsou automaticky spojené trestně právní sankce, v takovém případě je možné zmínit například sebevraždu [Kudrjavcev et al. 1988: 12].

Kriminologie se zaměřuje na takové jednání, které je v rozporu s existujícími trestně právními normami (trestné činy), a představuje pouze specifickou část v objemu sociálních deviací [Komenda 1999: 49].

Teorií kriminologie je mnoho, ale dají se rozdělit na dvě skupiny. První vychází z předpokladu, že jedinec je racionální a kalkuluje bytostí. Tedy, že každý zločinec, než se negativního činu dopustí, racionálně zvažuje klady a zápory, zda se mu daný protispolečenský čin vyplatí, ať už po stránce finanční, či jinak. Jedinec je tak svobodnou bytostí, která se sama rozhodne, zda se delikventního činu dopustí nebo ne. V tomto případě se nebere v úvahu, že jedinci se mohou dopouštět delikvencí také v afektu a bez jakéhokoliv racionálního uvažování [Tomášek 2010: 121 – 125].

V druhém případě je teorie založena na předpokladu, že jedinec se antisociálního jednání dopouští pod vlivem různých sil, které mají dopad na jeho osobnost (nedostatek financí, způsob výchovy jeho rodičů, psychická odlišnost nebo určitá vlastnost apod.) [Tomášek 2010: 126 – 125].

Jak již bylo zmíněno, teorií věnujících se sociálním deviacím je velké množství, ale odborníky bývají zmiňovány nejčastěji teorie uvedené výše. Ačkoliv v současné době se některé teorie mohou jevit jako archaické, je vhodné se jimi, alespoň v nástinu seznámit, protože všechny mohou rozšířit oblast našeho porozumění lidskému deviantnímu jednání a chování.

Zároveň lze tedy říci, že nebezpečnost je něco, co lze jen stěží charakterizovat. Při výzkumu nevychází tato práce z žádného předem nadefinovaného vymezení pojmu nebezpečnost. Závěr práce se pokusí stanovit, co bylo pro českou společnost v letech 2001 – 2011, považováno prostřednictvím analýzy médií, konkrétně tištěných periodik, za společensky nebezpečné.

2.2 Tištěná média

V zadání práce byla analýza tištěných periodik s možností vlastního výběru periodik. Ta byla vybrána na základě společenského posouzení objektivnosti a relevance médií (deníky mající v české společnosti určitý rys solidnosti), konkrétní zprávy související se zadáním práce, tzn. zkoumající nebezpečnost v české společnosti, byly vybrány na základě subjektivního pocitu a názoru na předkládanou informaci. V následujících odstavcích práce představuje význam novin pro společnost, ale i jejich negativních stránku, jako je úmyslné či neúmyslné zkreslování zpráv a s tím související společenská rizika.

2.2.1 Tištěná periodika a jejich význam v současné společnosti

Média včetně tištěných periodik tvoří významnou část v životě celé společnosti. Tištěná média patří mezi nejstarší formu hromadných sdělovacích prostředků. Význam tištěných médií v posledních padesáti letech výrazně poklesl a na jejich místo nastupují elektronická média především ve formě internetu a sociálních sítí.

Z historického pohledu byly vždy noviny a jejich tvůrci oponenty vládnoucích elit. Proto je historicky dokázáno mnoho případů, kdy novináři a tiskaři trpěli za obsah sdělovaných informací. Právo na svobodné publikování je vždy v kontextu s hnutím za demokracii a občanská práva. V této souvislosti se vybavuje doba ilegálních samizdatů, a to jak v době druhé světové války, tak v obdobích absolutistické diktatury. Druhou tvář tisku byly i noviny, které naopak byly vládnoucí moci poplatné a sloužili jí. Přestože se doba stále mění, většinově svět směřuje k svobodnému šíření informací a také k promyšlenějším prostředkům kontroly sdělovaného [McQuail 2009: 41]. Základním pilířem vývoje tiskových médií byl a je koncept svobody slova a právo na šíření informací. Ovšem i v demokratické společnosti existuje určité omezení šíření informací související s bezpečností státu, veřejnosti a s ochranou zdraví a mravnosti ve společnosti [Musil 2007: 46].

V souvislosti s touto skutečností je nutné si uvědomit, že důvěra veřejnosti ve vztahu k médiím a k informacím, které poskytují, je v České republice poměrně vysoká. Výzkum z roku 1996 prováděný Institutem výzkumu veřejného mínění (IVVM) dokazuje, že médiím oproti ostatním společenským institucím jako jsou soudy, policie, církve apod. věří 63 % respondentů a v roce 1997 dokonce 67 % respondentů, což je jednoznačně nejvyšší číslo v porovnání s ostatními jmenovanými institucemi [Musil 2007: 92].

Vysoká důvěra v média s sebou může přinášet i riziko související s pravdivostí předkládaných informací, které mohou hromadně ovlivňovat mínění veřejnosti. V souvislosti s pácháním kriminálních činů a delikvencí mohou navíc nevědomky přesně uvedené popisy kriminálních událostí evokovat v některých jedincích snahu o napodobení těchto činů, zvláště v případech, kdy se pachatele nepovede usvědčit.

2.2.2 Manipulace v médiích

Existují mediální postupy, které slouží k manipulaci s názorem čtenáře. V tištěných médiích, právě tak jako v ostatních masových prostředcích, existují případy lživých nepodložených informací a cílenými postupy mohou média směřovat vědomí veřejnosti určitým směrem. Děje se to například formou

výběru zpráv. Zpracovatel článku může na základě vlastního názoru posunout prvotní informaci, která může být neutrální, do polohy negativní nebo naopak pozitivní. To se děje, i pokud je základní zpráva směřována s komentářem redaktora, který zprávu vytváří. Čtenář nemusí správně odlišit, co je podstatou zprávy a kde začíná hodnotící úsudek pisatele [Musil 2007: 98].

Dalším novinářským trikem, jak získat pozornost veřejnosti jsou případy, kdy jsou zprávy přeháněny, dramatizovány a různým způsobem zkreslovány. Velmi důležitým a nebezpečným aspektem zprávy může být tzv. apel na strach. V tomto případě může být veřejnost novinářem uváděna do pocitu strachu, například přeháněním a dramatizováním nebezpečných činů, rasových útoků a špatnou prací soudů a policie. Veškeré takto zaměřené informace mohou zvyšovat napětí ve společnosti, obavy z neschopnosti právního systému a bezpečnostních složek [Musil 2007: 98].

Nejen záměrné zkreslování zpráv, ale také individuální přístup pisatele může do určité míry ovlivnit výpovědní hodnotu článku. Vzniklá situace souvisí s určitým hodnotovým rámcem žurnalisty. I v případě pokud bude tvůrce článku dodržovat veškerá etická novinářská pravidla a normy, i tehdy mohou jeho vlastnosti a jeho názor na společenské hodnoty a normy ovlivnit povahu předkládané informace. Jedná se nejen o charakterové vlastnosti, ale také o společenské postoje pisatele, například příslušnost k určité politické straně, náboženství, společenské skupině apod. [Trampota 2006: 50].

2.2.3 Média jako instrument moci

Pokud je možné zhodnotit pojmy vliv a moc z pohledu médií, nelze opomenout lidský faktor – osobnost autora, který posuzuje tyto pojmy z pozice vlastních zkušeností. Z těchto důvodů se mohou objevit dvě zprávy reagující na identickou informaci, přesto jsou naprosto odlišné. To může být dané různými faktory například politickou příslušností redaktora nebo naopak jeho averzí k určité politické straně [Žantovský 2013: 33 - 34].

Petr Žantovský ve své knize *Česká politika a média po roce 1989* hovoří o tom: „že vztah médií a moci je vzájemně se ovlivňující systém, generovaný

vnitřní samočinnou energií a generující často nedozírné důsledky pro společenské paradigma“ [Žantovský 2013: 34].

Specifikem českých tištěných médií je, že určitá periodika jako Lidové noviny, MF DNES a Hospodářské noviny produkují podle Žantovského obsahově identické zprávy poznamenané pouze individualitou novináře. Zatím co v ostatních státech Evropy jsou média tříděna podle zájmů, ideologií nebo politického zaměření daného periodika, působí většina českých novin a zprávy, které obsahují, velmi podobně. Pro tento jev existuje speciální označení tzv. mediální mainstream. V praxi se projevuje tak, že na prvotní zprávu reagují novináři různých deníků, přičemž přeberou základní informaci, ke které přidají vlastní názor či postřeh. Výsledkem jsou poté identické články ve všech médiích [Žantovský 2013: 34].

Důležitou roli v interpretaci mocenských vztahů hraje jazyk a jeho používání. Podle Noiriela *„ten, kdo disponuje mocí veřejně pojmenovávat ostatní, přispívá zásadním způsobem k vytváření jejich individuální a kolektivní identity, a směřuje tedy i smysl jejich existence“ [Noiriel 2012: 53].*

2.2.4 Rizika ve sdělovacích prostředcích (tištěných médií)

Moc médií v dnešní době představuje riziko ve schopnosti rychlého a masového ovlivnění velké části veřejnosti. Tím může formovat veřejné mínění. Média nejsou pouze součástí kulturní sféry, ale spíše sféry ekonomické. Z toho vyplývají příslušná rizika. Měřitelnost rizik závisí na společenském kontextu. Rizikovým faktorem může být u tištěných médií například klesající zájem ze strany čtenáře. V tomto případě mohou i seriózní periodika pod ekonomickým tlakem „sklouznout“ k bulvárním praktikám, tj. k nadneseným zprávám, většímu množství komerční reklamy za účelem získání čtenářovy pozornosti. Musil se vyjadřuje o rizicích a také o druhé straně mince, tedy přínosech, které bezpochyby masová média pro čtenáře mají. Na jedné straně zisk, na druhé straně riziko [Musil 2007: 43 – 44].

Pod ekonomickým tlakem dochází ke zvýšenému prodeji časopisů specializujících se na násilí a pornografii nezletilým, což může negativně formovat vývoj mladé populace.

U mladistvých může existovat i snaha o možnost nápodoby a ztotožňování se s pachatelem. Tedy přesný popis konkrétního činu, včetně brutálních detailů může fungovat jako návod pro člověka, který má určité psychické problémy a díky tomuto návodu se realizuje.

Jedním z dalších rizik je, že neověřená zpráva podávaná jako pravdivá, anebo doplněná subjektivním názorem pisatele, může v konečném důsledku ovlivnit ekonomickou nebo společenskou situaci jedince, skupiny nebo firmy, o které se ve zprávě hovoří.

Velkým rizikem pro relevanci zprávy je sama osoba žurnalisty. Prvotním rizikem je jeho spolehnutí se na zdroj zprávy, dále manipulace s nastolenými tématy, a dále vlivy působící na žurnalistu ze strany redakce, jako jsou uzávěrky, pracovní prostor, finanční možnosti a jiné omezující aspekty, které působí na novináře tak, že vychází z předpřipravených materiálů a získá článek tak říkajíc „zadarmo“ a v krátkém časovém rozsahu [Burns 2004: 39].

Výrazně se tento aspekt projevuje právě v politice v době předvolebních kampaní (očerňování protivníků), anebo v širším rámci, pokud média podléhají státní politické diktatuře, a na základě toho jsou veškeré šířené zprávy jednotné a v souladu se státní mocí [Žantovský, Ilowiecki 2008: 97].

Veškerá média mají svůj přínos pro společnost, ale s tím souvisejí i rizika. Ta se liší podle druhu média a samozřejmě i tím, nakolik je médium schopné oslovit lidi ve společnosti.

2.3 Zvolené desetileté období 2001 – 2011 a jeho historické mezníky

Sledovat proměny v pohledu médií na jedince, kteří jsou implicitně nebo explicitně označováni jako nebezpeční v průběhu jednotlivých let od roku 2001 do roku 2011, je prioritním cílem této práce. Rok 2001 vstoupil do dějin dnem 11. září „díky“ teroristickému útoku na obchodní centra v USA, z čehož lze předpokládat, že by tato událost mohla mít vliv na utváření společenského diskurzu o nebezpečnosti, potažmo o jedincích, kteří mohou být vnímáni jako nebezpeční. Obecně, hlavně v amerických médiích, se začali určití jedinci

problematizovat v souvislosti s možným společenským ohrožením, protože v důsledku tohoto útoku zasáhla celý svět vlna obav z nebezpečí terorismu. Za nebezpečné jedince mohli začít být v této souvislosti označováni lidé vyznávající Islám [Křížková 2007: 52 – 53]. Lze toto tvrdit i o České republice? Ačkoliv korpus tří deníků není reprezentativní, tato skutečnost se později v českém mediálním prostoru neprokázala.

V roce 2004, který je rokem vstupu ČR do EU, a následně rok 2007, kdy byl otevřen Schengenský prostor, což mohlo být vnímáno jako nebezpečí, které souvisí s přílivem imigrantů ze států, které podepsaly Schengenskou dohodu, čili většina evropských zemí. Což byl ostatně případ z Velké Británie, kde příliv imigrantů byl ve veřejném i politickém prostoru velice problematizován.

Tato tematika se stala i předmětem sporu ve vládní londýnské koalici. Zpočátku se zdálo, že přistěhovalci berou příležitosti na pracovním trhu Britům, ale ukázalo se, že to tak není.¹ Významnou roli však hraje i fakt, že cizinci ve VB páchají trestnou činnost. Bylo zjištěno, že až 28 % lidí, kteří byli zatčeni kvůli závažné trestní činnosti, jsou cizinci.²

Jedna dekáda je často využívané časové období, například ve statistice při sčítání obyvatel a může mít určitou vypovídající hodnotu. Decénium je dostatečně dlouhá doba, v níž může dojít ke změnám v normách společnosti i legislativy, což může ovlivnit diskurz společnosti v tom, co je vnímáno jako bezpečné nebo nebezpečné.

¹ „Imigranti Britům práci neberou, tvrdí studie.“ [online]. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ze_sveta/imigranti-britum-praci-neberou-tvrdi-studie-20140306.html>.

² „Británie: Imigranti mohou být přínosem, ale i zátěží.“ [online]. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/britanie-imigranti-mohou-byt-prinosem-ale-i-zatezi-1009980>>.

3 METODOLOGICKÁ ČÁST

Metodologická část představí cíl práce a výzkumné otázky, které je nutné stanovit pro dosažení cíle. Dále pouze schematicky a ve zkratce představí rysy kvalitativního výzkumu, obsahové analýzy, což je nezbytné pro uvedení do konkrétní metody práce, tedy kvalitativní obsahové analýzy. Závěr metodologické části je věnován popisu, jak probíhal sběr dat a jaká periodika byla zvolena pro vlastní výzkum a z jakého důvodu.

3.1 Charakteristika zkoumaného problému

Cílem práce je sledovat proměny mediálního obrazu jedinců, kteří jsou přímo nebo nepřímo označováni jako „nebezpeční“ v českém tisku, konkrétně ve třech celorepublikových denících – MF DNES, HN, LN. Analýza tištěných periodik byla prováděna v rozmezí deseti let, konkrétně od roku 2001 do roku 2011. Cílem je zjistit, jaká jednání jedinců byla nejčastěji prezentována jako překračující společenské normy v daném roce a zmapovat proměny mediálního obrazu takového jednání v dekádě deseti let. Dále jaké charakteristiky jedince, který se deviantního chování dopouští, jsou zdůrazňovány ve zvolených periodicích a nakonec sumarizovat, jaké jedince lze považovat za „nebezpečné“ pro českou společnost v letech 2001 – 2011 v souvislosti s jejich deviantním jednáním. Pro analýzu novinových článků byl zvolen postup inspirovaný kvalitativní obsahovou analýzou.

3.2 Výzkumné otázky

V rámci výzkumu této práce byly definovány tři výzkumné otázky:

1) Jaké typy jednání byly nejčastěji prezentovány jako taková jednání, která porušují normy a pravidla, ve zkoumaných tištěných periodicích v daném kalendářním roce?

2) Jaké charakteristiky „nebezpečného“ jedince byly zdůrazňovány ve spojitosti s okolnostmi jednání?

3) Jaký typ „nebezpečného“ jedince se nejčastěji objevoval v českých médiích (cizinec, politik...)?

3.3 Kvalitativní výzkum, obsahová analýza a metoda práce

Nadcházející odstavce v krátkosti přiblíží rysy kvalitativního výzkumu obecně, a to z důvodu použití kvalitativní obsahové analýzy jako metody práce a dále obsahovou analýzu. Ke konkrétnímu popsání kvalitativní obsahové analýzy se mi nepodařilo najít dostatek konkrétní relevantní literatury, pravděpodobně z důvodu, že obsahová analýza je odborníky primárně pojímaná jako kvantitativní metoda. V této části se pokusím prostřednictvím charakterizace kvalitativního výzkumu a obsahové analýzy nastínit, jaké prvky jsou využívány pro metodu této práce.

3.3.1 Kvalitativní výzkum a jeho definice

Zastánci kvalitativního výzkumu byli v jeho počátcích vystaveni nelehkému souboji s představiteli kvantitativního výzkumu. Kvalitativní metody nejsou definovány z důvodu pouhé absence statistických metod a čísel, ale podle profesora pedagogické psychologie J. W. Creswella (1998) se jedná o výzkum, jehož hlavním cílem je nalézt porozumění prostřednictvím různých metod, které zkoumají sociální nebo lidský problém. Výzkumník analyzuje různé druhy textů a představuje názory respondentů, přičemž výzkum je realizován v přirozených podmínkách, které jsou příjemné právě pro účastníky výzkumu. Snahou výzkumníka je tak vytvořit celistvý a holistický obraz [Creswell 1998: 12]. Předností kvalitativního výzkumu je jeho flexibilita. Výzkumník může v průběhu výzkumu přetvářet výzkumné otázky na základě již zjištěných dat. Výzkumníkova subjektivita je rozhodující – on se rozhoduje, která data využije k analýze. Tento fakt se stává součástí kritiky, která kvalitativním výzkumům vyčítá jejich subjektivní konečné výstupy, které nelze zobecňovat ani replikovat, protože jsou ovlivněny výzkumníkovými prioritami a vlastnostmi. Výzkumníkova subjektivita se tak stává neoddelitelnou součástí sběru dat. Tudíž je pravděpodobné, že různí výzkumníci dojdou k různým závěrům [Hendl 2008: 48 – 51].

3.3.2 Obsahová analýza

Obsahová analýza je v odborné literatuře primárně posuzována jako kvantitativní metoda. Jelikož tato práce nevychází z kvantitativní metodologie, tak se jejímu popisu bude práce věnovat pouze stručně. Obsahovou analýzu si lze představit jako „průzkum“ dokumentů, či jiných textových záznamů. Tato metoda byla prvně aplikována na studium obsahu novin a následně na analýzu nacistických propagandistických vysílání během druhé světové války. Obsahová analýza se skládá z několika postupových kroků [Schutt 2004: 440 – 442]. Z nichž kromě běžných výzkumných postupů, jako je formulace výzkumné otázky a definice vzorku, je nutné konstruovat rámec kategorií obsahu a určit kódovací jednotky a nakonec interpretovat výsledky analýzy [Trampota, Vojtěchovská 2010: 103 – 104]. Kvantitativní obsahovou analýzu lze definovat jako metodu, jejímž cílem je systematický, kvantitativní a intersubjektívni popis mediovaných obsahů, kdy výsledky musejí být ověřitelné a jednoznačné [Scherer et al. 2004: 29 – 31].

3.3.2.1 Kvalitativní obsahová analýza

Jako výzkumná metoda práce byla zvolena kvalitativní obsahová analýza, která se využívá pro systematickou textovou analýzu. Její kořeny sahají do nedávné doby – jedná se o metodu vyvinutou před několika desítkami let. Poprvé byla použita v longitudální studii o psychosociálních následcích nezaměstnanosti, kdy bylo zapotřebí kvalitativně analyzovat asi 20 000 stran záznamů z rozhovorů. Snahou kvalitativní obsahové analýzy je však zachovat výhody spjaté s kvantitativní obsahovou analýzou a dále je rozvíjet do kvalitativně-interpretačních kroků analýzy [Mayring 2000: odst. 1 – 2].³

Jednotkami kvalitativní obsahové analýzy mohou být jakékoliv typy zaznamenané komunikace (záznamy rozhovorů, odborné diskuse, dokumenty...). Analýza však kromě zřejmého obsahu materiálu (téma a hlavní myšlenky textů) dále analyzuje latentní, tedy skrytý obsah textu, přičemž

³ Text: Mayring, Philipp. 2000. Qualitative Content Analysis [28 paragraphs]. Forum Qualitative Sozialforschung/ Forum: Qualitative Social Research, 1(2), Art. 20, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204>. je členěn do odstavců, proto jsem v textu zvolila odkazování na příslušné odstavce

hledání latentních významů a struktur je vlastní interpretativnějším kvalitativním metodologiím [Mayring 2000: odst. 4]. Tento postup může být vhodný pro analýzu dat této práce, kde kromě článků, ve kterých byli jedinci přímo označeni jako společensky nebezpeční, lze nalézt i články, ze kterých to může implicitně vyplývat. Dle McQuaila (2009) jsou právě nejzajímavější takové významy, které nejsou více či méně zjevné v obsahu médií [McQuail 2009: 351].

Kvalitativní analýza neobsahuje kvantifikaci a nepřipouští pouze jeden možný způsob kódování mediálního obsahu. Spíše klade důraz na textové vztahy a jeho kontext. Mediální obsah a jeho význam lze interpretovat více možnostmi. Výsledky této analýzy mohou sice přesněji postihovat podrobnosti vztahů mezi pozorovanými jevy, ale není možné je standardizovat [McQuail 2009: 376 – 377].

Dalo by se říci, že výzkumník v rámci kvalitativní analýzy přistupuje k textu jako subjektivní kreativní jedinec, který však své subjektivní hledisko musí mít při interpretaci výsledků na paměti a své závěry logicky odůvodnit a vysvětlit [Konopásek, 1997: odst. 13 – 15].⁴

3.4 Základ výběru použitých periodik a článků

Pro svoji práci jsem zvolila tři typy periodik – MF DNES, Hospodářské noviny a Lidové noviny s cílem získat co nejširší pohled na zkoumanou problematiku nebezpečných jedinců v České republice. Při výběru těchto tří deníků jsem vycházela z hlavních rysů tzv. seriózního tisku, jehož známkou je, že je uznáván jako významná instituce politického a společenského života a má vysoce vyvinutý smysl pro společenskou a etickou odpovědnost a vývoj novinářské profese jako objektivního zpravování o událostech [McQuail 2009: 42]. Z důvodu serióznosti nepřicházela v úvahu tzv. bulvární periodika, jejichž zprávy jsou nadsazené a mají nízkou validitu. Nejdůležitějším rysem na informaci je její objektivita. Objektivita v mediální činnosti nemůže být zaměňována s širším pojetím pravdy. Hlavními rysy je vytvoření si jistého

⁴ Text: Konopásek, Zdeněk. 1997. „Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu: Program Atlas/ti v akci.“ Časopis Biograf (12): 106 odst. je členěn do odstavců, proto jsem v textu zvolila odkazování na příslušné odstavce

odstupu a neutrality k samotnému obsahu zpravodajství, tedy vyloučení osobního zaujetí autora. Dále se od objektivní informace očekává její přesnost, pravdivost (tím je myšlena relevance a úplnost zprávy) a absence vedlejších motivů. Na základě objektivitu, která je známkou kvality určitého periodika, je možné ze strany čtenáře rozlišit mezi objektivními informacemi a informacemi sdělovanými komerčním a bulvárním tiskem. Dalším aspektem pro výběr vhodných periodik je faktičnost a nestrannost. Přičemž podmínkami faktičnosti je relevance, pravdivost a informativnost. Nestrannost periodika je podmíněna vyvážeností a neutralitou zpráv. Z těchto aspektů vychází vlastní objektivita informace [McQuail 2009: 211 – 213].

Podle teorie objektivitu by měla masmédiá poskytovat relevantní a vyčerpávající zprávy o všech událostech. Informace by měly být přesné, pravdivé, úplné a měly by být oddělená fakta od názoru pisatele. Nestrannost je velmi důležitá v rámci zprostředkování názoru bez známek předpojatosti a snahou o honbu za senzací.

Tato kritéria byla důležitá při výběru periodik pro vlastní práci a dle společenského uplatnění uvedených kritérií zpracovávané tři deníky většinově požadavky splňují.

3.5 Konstrukce výzkumného vzorku

3.5.1 Sběr dat

Výběr článků byl prováděn ze tří periodik, konkrétně MF DNES, Hospodářských novin (HN) a Lidových novin (LN). Přičemž MF DNES, LN a HN byly přístupné pouze v tištěné podobě, ke které byl umožněn jen prezenční přístup prostřednictvím objednání ze skladu Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje. Vzhledem k množství materiálu, ze kterého empirická část vychází, bylo nutné v krátkých časových intervalech objednat velké množství periodik a rychle je zpracovávat přímo v knihovně formou prezenční analýzy tisku.

Z důvodu velkého množství materiálu bylo nutné zúžit výběr zpráv, a proto vychází empirická část práce pouze ze zpráv publikovaných v hlavní rubrice – Domov. Další dílčí rubriky jako je například ekonomika, regionální zprávy a sport ani nebyly k analýze vhodné, tudíž do ní nebyly zahrnuty. Zprávy z oddílu Domov lze považovat za ty, které nejlépe odráží společenské aktuální dění v ČR. Objevují se zde kriminální zprávy, dále sdělení vztahující se k veřejné agendě (bezpečnost, vzdělávání apod.) a k společenským projevům nespokojenosti. Právě příběhy konkrétních jedinců zastupují nezanedbatelné místo ve zprávách z domova [Jirák, Köpplová 2007: 122].

Zajímavou částí periodik byla rubrika „Názory“ nebo „Černá kronika“, která by však byla lépe zpracovatelná v samostatné analýze.

Ze všech tří novin byl zvolen v každém týdnu jeden den, jenž byl vybrán náhodně se snahou získat co nejširší rámec zpráv ze všech periodik. Náhodnost byla zvolena i z důvodu obsáhnout zprávy od různých autorů článků. Jednalo se tedy přibližně o 1560 výtisků, ze kterých se dále vybíraly vhodné články odpovídající tématu práce. Za jeden kalendářní rok bylo zpracováno z jednoho periodika cca 100 – 120 zpráv v závislosti na typu novin. Ze zkoumaných periodik byly vybrány zprávy, ve kterých byla řešena problematika jedinců, jejichž chování se odchýlilo od norem společnosti, a kteří mohli svým jednáním narušovat společenská pravidla a řád. A z tohoto důvodu mohou být explicitně nebo implicitně označováni jako „nebezpeční“. Články tedy byly vybírány podle obsahu, který odpovídal cíli práce a je tedy zaměřen na nebezpečnost jedince pro společnost, na jeho chování a charakteristiky.

Cílem rozboru jednotlivých zpráv ve vybraných periodikách je pomocí výzkumného vzorku nastínit, jací jedinci byli prostřednictvím různých diskursů označováni určitým způsobem, tedy jak jim byly přímo nebo nepřímo přisuzovány atributy nebezpečnosti.

Výběr článků probíhal na základě umístění článků v daném periodiku – nejaktuálnější zpráva dne. Dalším kritériem pro výběr článku byl zájem o tuto problematiku ze strany všech tří zkoumaných periodik. Jedním z důvodů výběru bylo kritérium, zda se k dané problematice periodika vrací, zda se kauza vyvíjí a jakým způsobem je vyřešena. Tento systém selekce se zdál velmi důležitý,

například u dlouhodobých korupčních kauz nebo různých forem organizovaného zločinu a obzvláště těžkých zločinů. Tento typ trestných činů podléhá dlouhodobému šetření ze strany orgánů činných v trestním řízení, a protože práce sleduje dlouhodobý časový úsek, byla možnost tyto kauzy sledovat od počátku až do jejich vyřešení.

Vzhledem k množství článků, které bylo nutné analyzovat za každý kalendářní rok, nebylo možné v rámci jednoho roku v analytické části zmínit všechna jednání odchylojící se od společenských norem (krádeže, loupeže, ublížení na zdraví, vraždy, znásilnění apod.), protože o nich byly jen krátké zmínky.

Elektronická databáze ANOPRESS byla vyloučena jako informační zdroj z důvodu selekce zpráv. Tento zdroj funguje na základě zadání klíčových slov a jejich gramatických variant, které by mohly zúžit a zkreslit obsah zkoumaného vzorku. Tato databáze nebyla zvolena také proto, že bych byla nucena *apriori* stanovit prvky a definici nebezpečnosti.

4 ANALYTICKÁ ČÁST

Analytická část je věnována jedincům a skupinám, které byli explicitně nebo implicitně ve zpracovávaných tištěných periodikách označováni v letech 2001 – 2011 jako nebezpeční. Pokud nebyla ze zprávy rizikovost jedince nebo skupiny patrná a je v analytické části zařazena, stalo se tak na základě výše stanovených kritérií nebezpečnosti daného jednání nebo trestného činu. Pokud v daném článku byla obsažena specifická charakteristika jedince, je u příslušného článku uvedena.⁵

Při analýze novinových článků bylo zřejmé, že se jejich autoři snaží projevit svou korektnost ve vztahu ke zmiňovanému jedinci tím, že neuvádějí veškerá osobní data pachatele, ale zmiňovali pouze konkrétní čin, kterého se dopustili, pohlaví, nebo město odkud zmiňovaná osoba pocházela, nebo kde se dopustila deviantního chování. Pokud měl za sebou pachatel již delší kriminální minulost, byla zmiňovaná i charakteristika jeho osobnosti, tj. popis a povahové rysy, což nebylo možné ve zprávách nalézt, pokud se pachatel dopustil činu poprvé anebo nešlo o závažný trestný čin. Výjimku tvořily případy, kdy pachatel nebyl dopaden. Na základě svědeckých výpovědí, byla v článku také popsána získaná charakteristika pachatele za účelem jeho snazšího dopadení.

Analytická část obsahuje prezentace jednotlivých let 2001 – 2011. Tato část mapuje jedince a skupiny, kteří se svým jednáním odchýlili od norem a legislativy české společnosti. Články byly vybírány na základě umístění v daném periodiku a prostoru, který jim byl v konkrétním deníku věnován. Dalším kritériem výběru zpráv bylo, zda se článek o daném jedinci či kauze objevoval více než jedenkrát, zda jim bylo věnováno více prostoru než zprávám o ostatních tématech a jedincích a zda si stále zachovávaly umístění na předních stránkách listu.

⁵ * V analytické části práce, bylo zvoleno v rámci citační normy odkazování pod čarou, z důvodu úspory místa a lepší čtivosti textu. V závěrečném seznamu literatury jsou uvedeny pouze deníky, nikoliv jednotlivé články.

Z důvodu časové obsáhlosti nelze zahrnout do výsledné analýzy veškeré případy delikvence. Pokud bych zvolila pro analytickou část práce kratší časové období, objevilo by se ve výsledku více konkrétních delikventů i činů, které spáchali.

Při volbě názvu podkapitoly jsem vycházela z nejvíce literárně zmiňovaných kauz daného kalendářního roku. V analyzovaném roce se objevovaly i případy jiného typu, méně sledované, ale vyskytující se ve větším množství, které jsou také v kapitolách zmíněné.

Závěrem se pokusím sumarizovat obsah analytické části a odpovědět na třetí výzkumnou otázku práce: „Jaký typ „nebezpečného“ jedince se nejčastěji objevoval v českých médiích“.

Analytická část je strukturována tak, že nejprve je představen obsah zpráv vztahujících se k představovanému tématu – jedinci, ze kterých následně vystupuje mediální obraz nebezpečnosti. Na základě jakých charakteristik a prvků nebezpečnost daného jedince vzniká, je shrnuto v odstavci následujícím za představením obsahů článků.

4.1.1 2001 – „Rok nového světového nebezpečí – terorismu“

Počátkem roku 2001 propukl v tištěných médiích celorepublikový skandál v České televizi, který začal snahou skupiny reportérů, která se soustředila kolem ředitelky zpravodajství Jany Bobošíkové, o odstranění ředitele ČT Jiřího Hodače z ředitelského postu ČT. Jako důvod byla v denících udaná ztráta reklamní kampaně, která byla později kvůli sporům v ČT, zadána Nově a Primě jako konkurenčním televizím. Všechna sledovaná periodika uvádějí v souvislosti s touto kauzou jméno Vladimíra Železného a jeho zájem dostat peníze a odčerpat reklamní příjmy z ČT. Této kauze věnovala všechna periodika pozornost téměř celý leden, ředitel ČT Hodač pod nátlakem rezignoval. Jako oficiální příčina byly udány zdravotní důvody. Nátlakem byly myšleny nejen snahy jeho spolupracovníků chtějící jeho odchod, ale také stávkové akce, které probíhaly kvůli krizi v ČT na Václavském náměstí.⁶

⁶ 2001. „Ředitel Hodač rezignoval.“ MF DNES, 12. 1.

Na základě analýzy článků týkajících se ředitele ČT Jiřího Hodače a z vytvořeného mediálního obrazu, nelze hovořit o přímém nebezpečí pro jedince nebo společnost, ale jeho nebezpečnost lze spatřovat v jeho liknavém, nezodpovědném nebo zjištěném chování, kterým zapříčinil ztrátu stamiliónů korun v rámci reklamní kampaně pro ČT. Tím dle médií způsobil finanční újmu nejen ČT, ale potažmo celé České republice a vyvolal svým chováním velkou nespokojenost veřejnosti, která vyústila v několik velkých demonstrací.

V souvislosti s touto kauzou se objevuje v tisku jméno Vladimíra Železného, který zmiňuje jeho dluh vůči americké společnosti CME, jež mu poskytla peníze pro získání vlivu v televizi Nova. CME se domáhá peněz po českém státu, jelikož Železný udával, že již nevlastní žádný majetek.⁷

Tento případ lze interpretovat na základě zpráv z médií jako stav, kdy nezákonné aktivity jedince mají dopad na český stát, který má vyrovnávat soukromé pohledávky z veřejných zdrojů.

V lednu i únoru se objevují zprávy v novinách mapující zločinnost, konkrétně loupežná přepadení. Větší množství článků se objevilo s problematikou loupeží v bankách, ale rozbíhá se také úvěrový podvod tzv. „kauza Chvalovský“, který okradl Komerční banku, o 300 milionů korun. Tyto finanční prostředky si podle autorů článků půjčil a nevrátil. Za tento úvěrový podvod na něj byla začátkem března uvalena vazba. Tento případ byl podle článků výjimečný výší finančních prostředků, které si Chvalovský půjčil.⁸

Na základě předkládaného mediálního obrazu, nebezpečnost jeho jednání lze spatřovat především v tom, že jeho čin způsobil následně krach významných firem, kterými byly dle zprávy z Lidových novin dne 28. 2. 2001, tak důležité podniky jako Masokombinát Klatovy či Satrapa.⁹ Důsledkem tohoto jednání přišlo o práci několik stovek lidí.

Začátkem roku se také objevují články související s rasovou problematikou, například rozdělení restaurace na místnost pro Romy

⁷ 2001. „Železný musí vrátit miliardu.“ LN, 14. 2.

⁸ 2001. „Chvalovského zatkla policie.“ HN, 28. 2.

⁹ Kubita, J. 2001. „Policie zatkla šéfa českého fotbalu.“ LN, 28. 2.

a majoritní část populace z důvodu neustálých potyček mezi oběma stranami.¹⁰ Dále se zprávy věnují radikalizaci hnutí skinhead, přičemž cílem jejich útoků byli Romové nebo jejich domácnosti. Levicoví radikálové dle článků vyčítají státu špatnou politiku sociálních dávek, kdy Romové nechodí do práce a čerpají sociální příspěvky. Ke špatné sociální situaci romského etnika přispívají podle tisku i lichváři, protože často veškeré sociální dávky určené pro živobytí romských rodin získávají pro sebe, díky vysokým úrokovým sazbám poskytovaných půjček.¹¹

V této souvislosti se v novinách začaly objevovat případy romských skupin, které vyjížděly za výdělkem a životem mimo ČR, konkrétně do Velké Británie. Autoři několika článků píšou o případech, kdy si Romové našli v zahraničí práci i slušné bydlení a ve svých výpovědích kritizují ČR za to, že tvrdě nepostihuje rasovou diskriminaci.¹²

Na základě těchto zpráv lze interpretovat, že Česká republika se při těchto emigračních vlnách dostávala do pozice státu, který neřeší problematiku národnostních menšin a nechává potyčkám mezi extrémisty a národnostními menšinami volný průběh. Tím se vytvářel negativní obraz ČR v očích EU i celého zbytku demokratického světa. V souvislosti s velkou migrační vlnou Romů do Anglie byla zavedena velmi přísná kontrola na ruzyňském letišti, které se aktivně zúčastňovali britští úředníci, což mohlo být podle mne taktéž posuzováno jako rasistické chování ze strany VB.

[...] Zatímco pohovory britských úředníků s lidmi světlé pleti u přepážky netrvaly déle než dvě minuty, snědé cestující Britové posílali rovnou do vedlejší místnosti. Cestující tam strávili desítky minut a vycházeli se zákazem vstupu do Británie [...] ¹³

V roce 2001 se dále objevuje mnoho zpráv souvisejících s násilím páchaným na dětech, včetně dokonaných vražd. Pachatelé byli podle zpráv zjištěni většinou z nejbližší rodiny. Zpráva ze dne 16. 3. 2001 uvedená v MF DNES charakterizuje obzvláště brutální vraždu syna, kterou se chtěl otec

¹⁰ 2001. "Rozdělená hospoda Romům nevadí." MF DNES, 12. 1.

¹¹ 2001. "Dávky pro Romy inkasují lichváři." HN, 22. 3.

¹² Grohová, J. 2001. "Nejistota je lepší než domov." MF DNES, 3. 8.

¹³ 2001. "Kontroly na Ruzyni: bílý běžte, snědí stranou." MF DNES, 20. 7.

pomstít své bývalé manželce.¹⁴ Dalšími zprávami související s kriminalitou páchanou na dětech byly jednak zprávy, kdy se ženy po porodu chtěly zbavit čerstvě narozených dětí a také ty, které se věnovaly násilným činům způsobených na dětech z hlediska zneužívání a týrání. Příkladem je článek, kdy dvaatřicetiletý muž v Praze přepadl deset dívek, mezi nimi i nezletilé, a dopustil se na nich znásilnění a nutil dívky k drastickým sexuálním praktikám.¹⁵

Z analýzy novinových článků lze interpretovat zneužívání a znásilňování dětí v závislosti na vytvořeném mediálním obraze tak, že z hlediska české ústavy je nedostatečně trestané. Pachatelé byli v novinových člancích popisováni jako jedinci trpící sexuálními poruchami (pedofilie, sadismus...) a dopady jejich činů byly hodnoceny pro společnost, pro oběť a její okolí jako obzvláště nebezpečné, neboť působí dlouhodobé psychické problémy, a to především obětem.

Historicky nejzávažnější událostí roku 2001, byl útok ze dne 11. září na dvě vysoko podlažní budovy v New Yorku a návazné únosy letadel nad územím USA. Tímto aktem byli zasaženi civilisté a tyto útoky odstartovaly systém teroristických praktik a následných antiteroristických akcí ze strany demokratických států. Tuto událost lze považovat za jeden z historických mezníků v letech 2001 – 2011. Toto jednání lze označit jako extrémně nebezpečné [Cummins 2009: 308 – 315].

První polovina roku 2001 se odvíjela z hlediska „protispolečenských“ činů pouze v klasických „českých měřících“. Přelomovým se pak stal útok na tzv. newyorská dvojčata, který vyvolal v médiích diskusi na téma změny legislativních systémů států, řešení bezpečnosti leteckého provozu a tento rok byl také počátkem boje s neviditelným nepřítelem – terorismem. V závislosti na obsahu zkoumaných médií v průběhu první poloviny roku 2001, lze konstatovat, že novináři se zaměřili především na protispolečenské činy v rámci ČR. Od září se objevovaly články o terorismu, to však v centru pozornosti nevydrželo dlouho, protože se z hlediska nebezpečnosti objevovala další témata.

¹⁴ 2001. „Zabil syna, dostal 22 let.“ MF DNES, 16. 3.

¹⁵ 2001. „Násilník z pražského Jižního Města stanul včera před soudem.“ LN, 21. 2.

4.1.2 2002 – „Rok nárůstu násilí a kriminality mladistvých“

Rok 2002 je ve zkoumaných rubrikách ve znamení násilných trestných činů páchaných mladistvými. Již v únoru je v LN zveřejněna statistika o nárůstu kriminality mezi mladistvými, a to především šikany, rasových útoků, vandalismu, prostituce, krádeží a násilných trestných činů páchaných dětmi a mladistvými na rodičích. V LN se objevovaly policejní statistiky, které měly upozornit na velké množství gangů mladistvých, které se vyznačovaly vysokým nárůstem brutality a sadismu. Dle novinářů se objevuje kriminalita dětí do patnácti let, které jsou k trestným činům nuceny svými rodiči, protože nemají před zákonem trestní odpovědnost. V tomto směru se jedná především o krádeže a žebrání na ulicích.¹⁶

Příkladem je článek z 11. 2. 2002 v LN, kdy skupina mladistvých napadla a okradla amerického lektora. Nejprve ho děti napadly paralizérem a poté ho kopaly do obličeje, až mu zlomily nos. Výsledkem jejich brutálního činu bylo obohacení se o kreditní kartu a tisíc korun.¹⁷

Novináři upozorňují na nárůst trestné činnosti v souvislosti s chováním psů, kteří patří k tzv. bojovým plemenům. V měsíci květnu je v několika novinových článcích zmiňováno nejen napadení, ale i usmrcení takovým psem. Jako oběti jsou uvedeny především děti. Autoři článků se zabývají odpovědností majitelů psů a důvody, proč si takové psy lidé pořizují, když posléze nezvládají jejich výchovu.¹⁸

Na základě obsahu novinových článků se nárůst násilí projevuje i ve zvýšení agresivního chování vlastních i nevlastních rodičů vůči svým dětem. Nejčastěji byly v této souvislosti zmiňované mladé matky (do 30 let), které zabily své vlastní dítě. V tomto roce se v novinách objevují tři významné trestné činy spáchané ženami. Jednou z nich je sedmadvacetiletá Helena Čermáková, která v opilosti svou pětiletou, také silně opilou dceru zalehla. To, že dcera požila alkohol, prý nevěděla. Tělo mrtvé dcery odnesla do lesa,

¹⁶ 2002. „Děti a mladiství spáchali loni v česku 23tisíc trestných činů.“ LN, 4. 2.

¹⁷ 2002. „Skupina násilníků zkopala a okradla amerického lektora.“ LN, 11. 2.

zapálila a následně zahrabala.¹⁹ Další taktéž sedmadvacetiletá matka vyhodila svého ročního syna ze třetího patra hotelu, ačkoliv tvrdila, že dítěti ublížit nechtěla.²⁰ Poslední z medializované trojice, ne však poslední v tomto roce, byl případ šestadvacetileté matky, jež skočila se svou dvouletou dcerou ze stometrové skály, dcera skok nepřežila, matka ano, ale byla vážně zraněná. Důvodem byl, dle autora článku, pravděpodobně nešťastný vztah s partnerem, který ji bil.²¹

Ačkoliv motivy pro tak závažné činy mohou být různé, novináři často spatřovali motivy v nízkém věku matek a v sociálně rozvráceném prostředí, které podle nich mohly mít vliv na spáchání těchto činů. Odborníci z oborů psychologie a psychiatrie, kteří se vyjadřovali v médiích, posuzovali tyto případy nezávisle na sobě s konstatováním, že ve všech byl potlačen základní lidský pud, a to pud mateřský.²²

Z tohoto tematického rámce vyplývá, že potlačení mateřského pudu může vyústit v ohrožení samotné existence společnosti.

V druhé polovině roku 2002 se v médiích objevila zpráva, která byla předzvěstí dlouhodobé kauzy související s údajnými pedofilními sklony sochaře Pavla Opočenského. Sám o sobě v médiích tvrdil, že ačkoliv se mu mladé dívky líbí, není pedofil. Byl soudy obviněn z mravního ohrožování mládeže, výtržnictví, pohlavního zneužívání. Psychologické posudky, které byly medializované, potvrdily, že je psychicky zcela zdravý. Z mediálních zpráv vyplývá, že dívky se před obviněným svlékaly dobrovolně i dokonce za finanční úplatu.²³

V závislosti na těchto člancích můžeme konstatovat, že nebezpečnost jeho jednání tkví v ohrožování mládeže brzkou sexualitou.

¹⁸ 2002. "Psi v ulicích jsou nebezpečím, strážníci mají přitvrdit." MF DNES, 19. 4.

¹⁹ 2002. "Matka Terezky dostala tři roky, dav ji chtěl lynčovat." MF DNES, 15. 3.

²⁰ 2002. "Dítěti vzala život matka." MF DNES, 7. 6.

²¹ 2002. "Matka zabila dvouletou dceru." MF DNES, 7. 8.

²² 2002. "Matka zabila dvouletou dceru." MF DNES, 7. 8.

²³ 2002. "Sochař Opočenský je na svobodě; tvrdí, že má rád dívky, ale není pedofil." LN, 10. 3.

V souvislosti s celosvětovými obavami s teroristickými útoky v USA z roku 2001 poplašně pro veřejnost působila zpráva z 23. 4. 2002, kdy byl objeven na ruzyňském letišti neznámý bílý prášek. V souvislosti s obdobnými případy z celého světa, kdy dopisové zásilky obsahovaly bílý prášek, který byl identifikován jako antrax (velmi agresivní biologická látka způsobující téměř okamžitou smrt), vznikly podle médií obavy u české veřejnosti z možného rozšíření i v ČR. Nález antraxu se na letišti v Ruzyni nepotvrdil.²⁴

Šíření takto nebezpečných látek, ať už formou dopisů, či znečištění prostředí, vody, vzduchu lze vykládat v závislosti na analýze článků jako jednání, které může přivodit přímé ohrožení celé populace. Touto informací se LN na chvíli vrátily k tématu nebezpečnosti terorismu. Následně se znovu v člancích vrátila tematika peněz.

Z korupčních kauz, které se ve zprávách v roce 2002 vyskytují také ve větším množství, pokračuje dále kauza Františka Chvalovského, který byl obžalován i s jeho společníky v dubnu 2002 z úvěrového podvodu s trestní sazbou pět až dvanáct let, přičemž ztráta Komerční banky byla celkově vyčíslena na 1,5 miliardy korun.²⁵

Dále se mnoho novinových zpráv věnovalo stavební a projekční firmě H – Systém, která nabízela občanům ČR dostupné bydlení, převážně rodinné domky. Petr Smetka, šéf firmy H – Systém, připravil dle informací z novin podvodným jednáním přes tisíc klientů o více než miliardu korun. Soud ho ale propustil z vazby vzhledem k špatně vyloženému novelizovanému trestnímu řádu. V rámci této kauzy bylo v člancích často zmiňované jméno poradce, tehdejšího premiéra, Miroslava Šloufa.²⁶

Podle médií nebezpečnost celé kauzy spočívala v tom, že firma připravila své klienty o celoživotní úspory nebo je zadlužila na dlouhá desetiletí, přičemž jim za jejich peníze nic neposkytla, ale také v tom, že toto jednání zůstalo nepotrestáno. Navíc tento obraz byl doplněn tím, že Petr Smetka si dle

²⁴ 2002. "Na ruzyňském letišti se objevil neznámý prášek." LN, 23. 4.

²⁵ 2002. "Kauza F.Chvalovského se dostala k soudu." LN, 23. 4.

médií půjčil v roce 2002 od České spořitelny částku ve výši 260 milionů korun na výstavbu hotelu, kterou nezrealizoval a vylákal neoprávněně provizi od ČS, kterou se soukromě obohatil.²⁷

V tomto roce se objevila i zpráva, kde jsou jedinci explicitně označeni jako společensky nebezpeční. Jedná se o kauzu, kdy bývalý předseda zkrachovalé Francouzské záložny Pavel Ouřada a jeho blízký spolupracovník Petr Hůf byli odsouzeni za to, že připravili několik stovek klientů záložny o desítky milionů korun. Soudkyně Dana Pacholíková, jejíž výpověď byla v novinách zveřejněna, označila jednání obou obviněných: „...za vysoce společensky nebezpečné, neboť narušili důvěru veřejnosti v družstevní záložny.“ Hůf i Ouřada slibovali klientům, kteří vložili do Kampeličky²⁸ své celoživotní úspory, až trojnásobné zisky, kterých se klienti nedočkali, a o své peníze přišli.²⁹

V počátku roku 2002 se v denících objevovaly statistiky kriminality dětí a mládeže. V souvislosti s články hodnotící tyto nebezpečné společenské jevy, byly zmiňovány i útoky proti dětem a mladistvým ze strany rodičů, adoptivních rodičů nebo pěstounů. V roce 2002 se v periodikách objevily i velké podvodné kauzy, které měly dohru v letech následných. Na základě obsahů článků se jednalo především o okrádání důvěřivých klientů ústavů poskytujících úvěry.

4.1.3 2003 – „Rok velkých kauz“

Na začátku roku 2003 se ve všech denících otevírá kauza ředitele televize Nova, toho času senátora, Vladimíra Železného. V. Železný byl obviněn ve dvou případech z poškozování věřitele, krácení daní a cla. Železný se ve zveřejněných výpovědích tomuto obvinění bránil tím, že má všechny své pohledávky zaplacené, a že se jedná pouze o šikanu ze strany policie. Ze zpráv vyplynulo, že mandátový výbor senátu později doporučil vydání V. Železného

²⁶ Slonková, S. 2002. „Šéfa H-Systemu pustil soud omylem.“ MF DNES, 21. 5.

²⁷ 2002. „Zakladatel H-Systemu Smetka byl obžalován z dalšího podvodu.“ HN, 1. 11.

²⁸ Kampelička je družstevní záložna nebo-li spořitelní družstvo, jež umožňuje lidem vkládat jejich úspory a poskytuje jim úvěry a jiné finanční služby.

²⁹ 2002. „Soud poslal poprvé za mříže šéfy zkrachovalé záložny.“ LN, 18. 7.

a posléze Senát PČR Železného vydal s tím, že je podezřelý ještě z další trestné činnosti. Podle autorů několika článků byl okamžik zbavení imunity Železného zlomem v případě a Policie ČR mohla tuto kauzu dále šetřit, přičemž nebyla vyloučena možnost vazby. Ještě koncem února byl v denících případ Železného aktuální a okruh pachatelů trestné činnosti se v případě Železný rozšířil o dalších osm lidí. Vyšetřování kauzy Železného bylo ukončeno na konci měsíce června, přičemž obžaloba se týkala daňových úniků ve výši 6,8 milionů Kč. Železnému a Novotnému (další významná persona v této kauze) hrozilo pět až dvanáct let vězení.³⁰

Závažnost tohoto jednání lze na základě mediálního obrazu spatřovat v tom, že Železný se již v minulých letech podílel na trestné činnosti související s finančními machinacemi na ČT, ale také, protože byl v pozici zákonodárce, tj. senátor Parlamentu ČR, a i v této vysoké politické funkci krátil stát na daních a na cle, což mohlo v občanech ČR vyvolat pocit, že lidé vysoce politicky postavení mohou vše. Proto je tento případ jeden z největších v roce 2003, a to především z důvodu, že se o kauzu zajímala veškerá média, nejen tištěná.

Dalším případem, který otrásl všemi médii, byl soud s Karlem Srbou, bývalým generálním sekretářem ministerstva zahraničí, který byl obviněn z organizování vraždy mladé novinářky MF DNES Sabiny Slonkové. Ačkoliv soud se konal v dubnu, již v březnu téhož roku uvádí MF DNES, že existoval plán na vraždu novinářky. Důvodem bylo, že Slonková napsala několik článků o pochybném majetku Srby a vrah, kterého si najal, vše oznámil policii, ačkoliv se jednalo o bývalého recidivistu. Podle článku ze dne 19. 3. 2003 v MF DNES korunní svědkyně Eva Tomšovicová potvrdila, že Srba vraždu naplánoval a opravdu si ji u bývalého trestance objednal.³¹ Dle několika článků se Srba několikrát odvolával k soudům všech instancí, ale až konečný verdikt pražského vrchního soudu potvrdil osm let za mřížemi. Na základě zpráv z HN Srba nastoupil do vazební věznice na Borech v Plzni, kde byl ještě v říjnu roku 2003

³⁰ 2003. "Železný žádá senát, ať prověří jeho vydání." HN, 22. 1.

³¹ Pelíšek, A. 2003. "Plán na vraždu novinářky existoval." MF DNES, 19. 3.

vyslýchán v souvislosti s korupční kauzou na ministerstvu zahraničí z doby, kdy tam ještě působil.³²

Nebezpečnost této kauzy lze spatřovat v tom, že tento případ otrásl celou novinářskou i ostatní veřejností, především z toho důvodu, že ohrožoval ve své podstatě právo na svobodu slova. Informace vyplývající z mediálního obrazu lze interpretovat tak, že vražda měla být trestem za pravdivé a objektivní zprávy jedné z nejaktivnějších investigativních novinárek zájímavých se o největší korupční kauzy. Jednání Srby spojené s plánováním vraždy člověka, který se snaží odhalit pravdivou skutečnost o jeho trestných činech, bylo v podstatě nebezpečím pro celé demokratické zřízení státu.

Zpráva z HN hovořila o vydání zatykače na podzim roku 2003 na bývalého šéfa Harwardských investičních fondů Viktora Koženého a předsedu představenstva Harvardského holdingu Borise Vostrého. Oba obvinění uprchli, Kožený se toho času zdržoval na Bahamských ostrovech v Karibiku a Vostrý v Belize. Kožený se posléze, ve svých výpovědích zveřejněných v denících, bránil obviněním tím, že se obrátil na Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburgu.³³ Vydání zatykače bylo začátkem dlouholeté kauzy.

Článek ze dne 28. 7. 2003 odstartoval diskuzi kolem případu Ladislava Pacovského a jeho syna Johna. Oba byli obviněni z trojnásobné vraždy svých sousedů, kterým nejdříve několikrát slovně vyhrožovali a následně je L. Pacovský ve spolupráci se synem, postřílel plynovou pistolí. Psychoterapeut Forst v LN tvrdí: „...z chování muže, který po susedech střílí plynovou pistolí, lze dostatečně prokázat jeho společenskou nebezpečnost“. Právě podle něj, by se z tohoto případu měli poučit i ostatní, že nelze brát na lehkou váhu slovní vyhrožování a terorizování okolí. L. Pacovský byl dle zveřejněných informací v člancích již dříve stíhán za napadání sousedů, ale nebyl potrestán a toto bylo důsledkem jeho chování. Diskuze v médiích byla založena na zkoumání, zda nejsou na vině především úředníci, kteří opakovaně a bezvýsledně řešili

³² 2003. "Srba byl u výslechu, o korupci na ministerstvu prý neví." HN, 15. 10.

³³ 2003. "Soud vydal zatykač na Viktora Koženého." HN, 17. 10.

stížnosti sousedů v přestupkovém řízení.³⁴ Nebezpečnost je na trestném činu Pacovských zřejmá, a je zřetelně citována i autorem článku. Nebezpečí lze na základě obrazu vytvářeném médií a zmíněných informací spatřovat i v jednání státních úředníků, kteří včas nezareagovali na oznámení sousedů Pacovských a na časté výhrůžky a teror, které jim Pacovští způsobovali. Možnou úřednickou nedbalostí došlo k závažnému činu – trojnásobné vraždě.

Rok 2003 je také ve znamení článků s rasovou tematikou a opět se vyskytuje mnoho případů násilí páchaného na dětech. V roce 2003 ve všech zkoumaných denících bylo možné nalézt kauzy jednotlivců, jejichž činnost je tak závažná, že je nelze uzavřít během jednoho kalendářního roku. V závislosti na mediálním obrazu je možné konstatovat, že jedinci páchající tyto činy mají vysokou společenskou nebezpečnost, protože se jedná o lidi velice dobře finančně situované, politicky angažované a ve vysokých funkcích. Proto jsou kauzy velmi složité, jak pro policii, tak pro státní zástupce ve všech úsecích trestního řízení. Provázanost finančních prostředků a moci s sebou nese i nelehkou usvědčitelnost těchto činů. O čemž svědčí kauzy, které budou trvat i několik let.

4.1.4 2004 – „Policie a „mafiánské“ praktiky“

V květnu roku 2004 se objevil článek v MF DNES o dohře případu Ladislava Pacovského, kdy společně se synem zastřelil tři sousedy za to, že pomáhali jeho manželce. L. Pacovský dostal doživotí, jeho syn byl potrestán mírněji.³⁵

Téma, které se objevilo ve velkém množství článků v roce 2004 a vyskytovalo se napříč všemi třemi deníky, se týká propletení policie s různou trestnou činností. Obsah článků pojednával o korupci policie, o neadekvátním

³⁴ 2003. "Pacovský a jeho syn jsou ve vazbě" LN, 28. 7.

³⁵ Vaca, J., J. Kopecký. 2004. "Za vraždu sousedů definitivně doživotí." MF DNES, 20. 5.

zacházení se zbraní, zneužívání pravomocí veřejného činitele nebo použití násilí na předvedených lidech.³⁶

Další případy se týkaly i závažných trestných činů páchaných policisty, například článek ze dne 30. 10. 2004, kdy policista zabil sebe, svou ženu i dítě.³⁷ Konstatovat, proč k těmto případům dochází, můžeme v závislosti na předložených informacích v člancích tak, že tyto kauzy mohly souviset nejen s korupcí, ale také s nedostatkem policistů a jejich psychickým přetěžováním ve službě. Špatnou situaci v policii potvrzoval i článek ze dne 21. 12. 2004, ve kterém autor hovoří o provázanosti policie s členy Berdychova gangu. Kvůli této propojenosti s podsvětím bylo zrušeno celé jedno oddělení pro odhalování organizovaného zločinu.³⁸

Pro média na základě množství článků byl pravděpodobně zajímavý proces i následná vazba, sbormistra pěveckého dětského sboru Bambini di Praga, Bohumila Kulínského. Článek z HN popisoval jeho případ tak, že byl nejprve stíhán na svobodě a posléze na něj byla uvalena vazba za sexuální zneužívání nezletilých dívek, přičemž ho usvědčily výpovědi devíti poškozených a telefonní odposlechy. Ačkoliv Kulínský v medializovaných výpovědích svoji vinu popíral, policie prošetřovala i bývalé členky tohoto sboru v souvislosti s možným zneužíváním.³⁹

Tato forma závažné trestné činnosti – sexuální zneužívání dětí – byla v práci již dříve zmíněna. Průběh této kauzy byl mediálně velmi pozorně sledován pravděpodobně proto, že se jednalo o nejlepší pěvecký sbor v ČR, který často pobýval na koncertních turné. Dívky byly vystaveny podle médií uveřejněné obžaloby sexuálním praktikám svého sbormistra, který za ně nesl odpovědnost. Sexuální zneužívání dětí a mladistvých je společností velmi odsuzováno, ale nedostatečně trestáno. Samotnou nebezpečnost jednání Bohumila Kulínského lze spatřovat v závislosti na uvedených mediálních

³⁶ 2004. "Železniční policisté šikanovali bezdomovce." HN, 28. 5.

³⁷ 2004. "Policista zastřelil ženu, dítě a sebe." HN, 30. 10.

³⁸ Vaca, J. 2004. "Policii ohrožuje srůstání s podsvětím." MF DNS, 21. 12.

³⁹ 2004. "Soud odmítl sbormistra Kulínského propustit z vazby." HN, 31. 12.

zprávách v tom, že děti mu byly svěřeny do péče a on zneužil důvěry rodičů a dětí samotných k uspokojení své sexuální deviace.

Na konci roku 2004 se v novinách objevila kauza „Čepro“ a mezi osobami zapletenými do této trestné činnosti bylo zmíněno i jméno podnikatele Radovana Krejčíře, toho času mimo ČR. Podle autorů článků se jednalo o pochybné operace firmy, nejasné pohledávky, špatné vedení evidence, díky nimž měla tato strategická česká firma miliardové ztráty.⁴⁰

V závislosti na analýze obsahu článků můžeme nebezpečnost v tomto případě vykládat především proto, že Čepro byla státem ovládaná firma, která se díky hrabivosti několika jedinců dostala do těžké finanční krize, protože tito „podnikatelé“ vymáhali na předmětné firmě pohledávku ve výši 345 milionů korun. Tyto peníze musel vyplatit český stát. A obrovské finanční prostředky se dostaly do rukou pouze několika mála jedinců.

Mezi nejzávažnější případy trestné činnosti, které se v tomto roce objevily v tištěných periodikách, patřily kauzy týkající se činnosti Policie ČR. Tento mediální obraz Policie ČR mohl ve veřejnosti vyvolat a pravděpodobně také vyvolal pocit provázanosti bezpečnostních složek s organizovaným zločinem, což mohlo způsobit částečnou ztrátu důvěry veřejnosti vůči těmto složkám.

4.1.5 2005 – „Rok zvířecí a lidské agresivity a také lékařské neprofesionality“

Již v lednových novinách MF DNES se objevují případy alkoholu za volantem a tato provinění je možné v denících sledovat i během celého kalendářního roku. Jeden z nejzávažnějších případů byl, když opilá řidička najela do masopustního průvodu a zranila šest lidí.⁴¹

Dalším případem bylo sražení policisty při výkonu služby opět opilým čtyřicetiletým řidičem, který navíc z místa nehody ujel. Příslušník na následky

⁴⁰ 2004. „V kauze Čepro se objevil i stíhaný milionář.“ HN, 2. 12.

⁴¹ Filgas, J. 2005. „Řidička smetla masopustní průvod.“ MF DNES, 7. 2.

zranění zemřel.⁴² V HN 6. 4. 2005 zmiňuje redaktor článek o lékaři, který v opilosti přejel dvouleté dítě a vážně jej zranil.⁴³

Všechny tyto případy, kterých bylo během roku ve všech třech denících okolo patnácti, mají společný jmenovatel, a to alkohol za volantem. Společenská nebezpečnost návykových látek nevzniká pouze při řízení motorových vozidel. Na celém světě je možné vidět, jak legislativa zápasí s drogovou, alkoholovou, gemblerkou, či jinou závislostí. Autoři článků zdůrazňovali, že pokud je však pod vlivem návykové látky řidič, ohrožuje nejen sebe a své spolucestující, ale především může způsobit újmu na zdraví nebo smrt ostatním účastníkům silničního provozu.

Rok 2005 lze označit na základě mediálních zpráv také rokem profesionálních selhání, a to především v řadách lékařů. V březnu 2005 se v MF DNES objevila první zmínka o profesionálním selhání lékaře rychlé záchranné služby, který zanedbal vyšetření seniora, nepřevezl jej do nemocnice a senior na následky lékařské nedbalosti zemřel.⁴⁴

Podobným případem bylo zanedbání pooperační péče u pacienta s břišní kýlou, u kterého se projeví těžké pooperační příznaky svědčící o postižení trávicího traktu. Lékaři nezareagovali podle článku včas a pacient zemřel.⁴⁵

Za profesionální selhání, navíc spojené s deviací, lze na základě článku z MF DNES hodnotit chování lékaře – pediatra, který zneužil svého postavení a byl obviněn z pedofilního jednání vůči svým dětským pacientům.⁴⁶

Pokud mohu hodnotit profesi lékaře, byla a je pro veřejnost symbolem lidskosti, altruismu a sebeobětování. Pokud dojde k případům, kdy lékař bere svoji profesi jako zaměstnání a pacienta jako nástroj k získání peněz, může to mít nedozírné následky, které se projeví na zdraví nebo životě lidí, kteří

⁴² 2005. "Muž zabil policistu autem, dostal 10 let." LN, 21. 9.

⁴³ 2005. "Opilý lékař byl odsouzen za přejetí dítěte." HN, 6. 4.

⁴⁴ Tichá, E. 2005. "Lékaře soudí kvůli smrti pacienta." MF DNES, 18. 3.

⁴⁵ 2005. "Lékaři čelí obžalobě za smrt pacienta po operaci." LN, 7. 1.

⁴⁶ 2005. "Obviněný pediatr zůstává dál v nemocnici." MF DNES, 26. 10.

se lékaři svěří do péče, důvěřují mu a očekávají od něj pomoc. Nebezpečí vyplývající z takového jednání můžeme interpretovat v návaznosti na mediální rámec zpráv tak, že nevzniká přímo, ale jedná se vlastně o pocit nebezpečí a nejistoty u jedinců potřebujících lékařskou péči. Takové jednání by mohlo mít dopad na společnost ve smyslu nedůvěry občanů ve zdravotnický systém.

Zvláštním druhem mediálních zpráv byly případy napadení lidí psy, kteří se plemenně řadí do tzv. bojových plemen. Mnoho lidí si začalo tyto psy pořizovat nejen jako domácí mazlíčky, ale také jako nástroj obrany. Jedním z mnoha případů byl článek ze dne 7. 2. 2005, kdy důchodkyně nezvládla bojového psa, který napadl její čtyřletou vnučku, kterou vážně poranil na obličeji. Pes se pohyboval volně a navíc bez košíku.⁴⁷ Dalším případem napadení bylo potrhání školačky pitbulem, se kterým si dívka nechtěla hrát. Pes ji poté napadl a potřhal ji na obličeji a krku.⁴⁸ Další zprávy hovoří o pokousání, napadení anebo volném pohybu psů. Za všemi těmito případy podle autorů článků stojí nezodpovědný vztah majitelů ke svým zvířecím svěřencům.

Souhlasně s novináři lze konstatovat, že majitel není často schopen odhadnout chování psa, který neprošel řádnou výchovou. V případě, že se jedná o psa tzv. bojového plemene a pes někoho napadne, je podle autorů článků velmi těžké jej zvládnout i pro samotného majitele. Proto jsou poranění napadených lidí tak vážná. Mnoho případů z článků svědčí o tom, že vlastníci psů jejich výchovu nezvládli, anebo je nechali volně pobíhat. Nebezpečnost jejich jednání lze spatřovat v souvislosti s články v denících nejen v tom, že svojí nezodpovědností ohrožují svoje okolí, ale především v záměru použít psa neprofesionálně na svoji obranu nebo jako zbraň. Pes, který je takto vychováván, je velmi nebezpečný, ačkoli sám na tom nenese žádnou vinu. Konečným důsledkem pak bývá podle novinových zpráv nejen zraněný člověk, ale také utracení psa, který je stejnou obětí lidské hlouposti, jako pokousaný člověk.

⁴⁷ Viktora, A. 2005. "Pes zaútočil na čtyřletou dívku a pokousal jí hlavu." MF DNES, 7. 2.

⁴⁸ Janoušek, A. 2005. "Pitbul potřhal školačku." MF DNES, 19. 8.

Dále jsou ve všech třech médiích zmiňovány již letité kauzy, jakým je případ Kájinek, sexuální praktiky sbormistra Kulínského, dále se vyvíjí případ ředitele Novy Železného a případ, pro policii stále nedosažitelného, Radovana Krejčíře.

V roce 2005 se objevují specifické články, z nichž byly nejčastější zprávy související s opilostí za volantem a dále řešící profesionální selhání lékařů, což lze interpretovat jako nejzávažnější jednání. V druhém případě se jedná o zprávy týkající se dlouhodobých kauz, které se nevyřešily v rámci jednoho kalendářního roku, protože vyšetřování souviselo s velkým množstvím odborných expertíz a dokazování zanedbání péče. Celá řada článků souvisejících s nově chovanými druhy psů tzv. bojových plemen v českých domácnostech, což sebou přineslo velká rizika nejen pro samotné majitele a jejich rodiny, ale především pro možné oběti z řad ostatní veřejnosti.

4.1.6 2006 – „Rok významných soudních procesů“

Jedním z nejvíce medializovaných případů tohoto roku byl proces s tzv. „lesním vrahem“, o kterém se v průběhu jara a léta zmiňují všechny tři deníky. Na základě popisu z článků se jednalo o osmadvacetiletého chladnokrevného pachatele, který zastřelil tři náhodně procházející se lidi v lese. Dle uveřejněných zpráv v novinách bylo nejbrutálnější na sérii vražd to, že každou oběť zastřelil z bezprostřední blízkosti tzv. ránou jistoty do hlavy. Mladík nepociťoval žádnou lítost a vraždit dle jeho výpovědí, které byly v novinách uveřejněny, prý chtěl. Dle lidí z jeho okolí, kteří novinářům dali interview, pocházel z „dobré rodiny“, kdy jeho matka byla lékařkou, a otec pracoval v Bruselu pro NATO.⁴⁹

Podle obsahu článků byl tento případ výjimečný svoji brutalitou a chladnokrevností pachatele Kalivody, a to do té míry, že se jeho případ stal dominantní zprávou ve všech denících a byl pozorně všemi novinami sledován.

⁴⁹ 2006. „Lesní vrah Kalivoda dostal u soudu doživotí.“ HN, 13. 4.

Do médií z roku 2006 významně zasáhl případ ze dne 13. 9. 2005, kdy byl zavražděn stříhač TV Nova Michal Velíšek, který se snažil pomoci dívce, kterou ohrožoval pistolí recidivista David Lubina za bílého dne. Lubina střelil Velíška zákeřně do zad. Lubina ve svých uveřejněných výpovědích tvrdí, že si z činu nic nepamatuje, protože před tím vypil víno na kuráž, jelikož se údajně chystal vykrást banku a pod vlivem alkoholu nad sebou ztratil kontrolu. Dle psychologů, kteří se pro média vyjadřovali, se jedná o nadprůměrně inteligentního pachatele.⁵⁰

Tento případ lze interpretovat v závislosti na informacích vyplývajících z obsahu článků, že vražda novináře Michala Velíška byla náhodou. Snažil se pomoci jinému člověku, a tak tento případ nesouvisel s výkonem jeho povolání. Přesto tento čin otřásl veřejností natolik, že byla později TV Novou vyhlášena Cena Michala Velíška za hrdinské chování a pomoc druhým občanům.

V roce 2006 se opět objevují zprávy o dlouhodobých kauzách, jakými jsou například soudní líčení s Karlem Srbou, Tomášem Pitrem a Radovanem Krejčířem. Rok 2006 byl výjimečný tím, že se zprávy v tištěných médiích stále vracely k výše zmiňovaným případům, průběhu jejich vyšetřování a následným soudním procesům.

Chování těchto dvou nejvíce medializovaných pachatelů lze vyložit na základě jejich mediálního obrazu, ve kterém byl zmíněn i fakt, že byli oba psychicky zdraví, způsobem, že v široké veřejnosti může zůstat jen pocit nepochopení. Bezdůvodně zastřelit pro svoji zábavu tři nevinné lidi a zabít člověka, který se snaží pomoci druhému, není jen společensky nebezpečným chováním, ale jednáním naprosto nelogickým a nepochopitelným.

⁵⁰ Pokorný, J. 2006. "Lubina: Druhá ráno je najisto." MF DNES, 27. 6.

4.1.7 2007 – „Závažných násilných trestných činů“

Na počátku ledna roku 2007 se v MF DNES objevuje žádost „lesního vraha“ Kalivody, odsouzeného v roce 2006 za trojnásobnou vraždu, o zmírnění trestu.⁵¹

Začátkem roku se v tištěných periodických také rozbíhá soudní přelíčení s „heparinovým vrahem“ Petrem Zelenkou, který se u soudu zodpovídal z činů spáchaných v předešlých letech. Média se o tento případ začala zajímat v souvislosti s dokazováním jednotlivých nevysvětlených úmrtí před soudem. V červnu dle zpráv předložila policie materiály, ve kterých se hovořilo již o možných 43 pacientech, kterým Zelenka heparin mohl podat. Pachatel pracoval na oddělení ARO, kdy oslabeným pacientům po úrazech a operačních zákrocích aplikoval heparin – velice nebezpečnou látku ve velkém množství.⁵² V prosinci zmiňuje MF DNES dokázaných osm vražd a média hovoří o Zelenkovi jako o „nejhorším masovém vrahovi v historii ČR“. V souvislosti se Zelenkovým případem se zjišťuje i míra zavinění takového množství nevysvětlených úmrtí ze strany primáře oddělení. Média spekovala o jeho profesionální nedbalosti, když se tolika případy smrti, jejíž příčinou bylo vnitřní krvácení, nezabýval.⁵³

V souladu s rámcem vyplývajícím z mediálních zpráv, se v případě Petra Zelenky jednalo o člověka, který zneužil svého pracovního postavení a byl schopen *de facto* pro svůj pocit nepostradatelnosti zabít takové množství lidí. Z jeho výpovědí, které byly zmedializované, je zřejmé, že vše dělal jen proto, aby byl na oddělení rozruch a on mohl exhibovat jako zdravotnický pracovník. Staral se o pacienty, kteří byli po vážných úrazech a nehodách a tak vždy po zdravotní stránce v dost těžké situaci. Ti, kteří nezemřeli, si prožili velmi těžké komplikace zdravotního stavu. Dle zpráv zvýšil Zelenkuv případ podstatně statistiku vražd v ČR za rok 2006.⁵⁴

⁵¹ 2007. „Lesní vrah Kalivoda chce menší trest.“ MF DNES, 9. 1.

⁵² 2007. „Petr Zelenka mohl dát heparin 43 lidem.“ MF DNES, 13. 6.

⁵³ Janečková, Z., L. Petrášová. 2007. „Osm vražd. Kdo všechno selhal.“ MF DNES, 7. 12.

⁵⁴ Pokorný, J. 2007. „Proč se v Česku loni zase více vraždilo.“ MF DNES, 9. 1.

V květnu roku 2007 otřásla českou veřejností mediální zpráva o týrání osmiletého chlapce vlastní matkou. Články hovoří o tom, že díky elektronické chůvičce zjistil soused, že ve vedlejší domě leží nahý a svázaný chlapec. Chlapec Ondřej měl sluchovou vadu, a když jej policie našla, byl dehydrovaný, zanedbaný a jedl přímo z podlahy. Později se dle obsahu zpráv zjistilo, že je týrán ještě druhý chlapec, který byl bratrem Ondřeje, a u obou chlapců bylo zjištěno pohlavní zneužívání.⁵⁵ V souvislosti s tímto případem podle médií vznikl a řešil se i případ dvaatřicetileté Barbory vydávající se za třináctileté dítě, protože chtěla být svěřena do péče „krkavčí“ matky výše zmiňovaných chlapců. Na základě zpráv v novinách policie postupně rozkryla případ nebezpečného sektářství, za kterým stál otec oné dvaatřicetileté Barbory (Aničky) Škrlové, který vlastně všechny ženy v tomto případě psychicky ovládal. Celý tento případ byl později novináři a následně širokou veřejností označován jako „*kuřimská kauza*“ podle místa, kde docházelo k týrání chlapců.⁵⁶

O týrání a zneužívání dětí se v této práci objevilo již několik komentářů, a vždy se jednalo o závažnou trestní činnost. Tento případ byl podle novinových zpráv výjimečný svoji brutalitou a nezájmem okolí, které se bálo nebo nechtělo pomoci týraným a zneužívaným dětem. Obzvláště negativně bylo v článkách hodnoceno to, že dětem bylo ubližováno ze strany jejich vlastní matky.

V červenci byl v MF DNES popsán případ ženy, která od svého kolegy v práci dostávala výhrušné zprávy. Soud za toto vyhrožování uložil muži pouze podmíněčný trest a muž ženu vzápětí ubil před jejím vlastním domem.⁵⁷ Tento případ byl v médiích hodnocen jako velmi závažný v tom, že ačkoliv oběť svoji situaci řešila s odpovědnými orgány, přesto se nedomohla pomoci.

Pro rok 2007 byl zvolen název závažných násilných trestných činů, protože v tomto roce v tištěných periodikách ustupují do pozadí všechny ostatní dlouhodobé korupční kauzy, daňové podvody nebo loupeže. Tento rok jsou

⁵⁵ 2007. „Ležel v komoře nahý a svázaný.“ MF DNES, 11. 5.

⁵⁶ 2007. „Proslulá kauza z Kuřimi mizí pomalu do ztracena.“ HN, 31. 8.

⁵⁷ 2007. „Soud zoufalé ženě nepomohl. Násilník ji ubil.“ MF DNES, 18. 7.

média ovládaná dvěma velkými případy, které jsem výše zmínila, a o kterých se jistě bude hovořit ještě v dalších letech.

4.1.8 2008 – „Rok velkého rozmachu rasismu v ČR“

Během celého roku 2008 se ve všech třech denících vyskytují případy související s romskou problematikou, s aktivitou hnutí skinhead a dalšími trestnými činy páchaných na jedincích nebo skupinách jiné rasy nebo náboženství.

V měsíci srpnu se objevují články o tom, že Romové ve velkém opouští ČR a žádají o azyl v Kanadě. Kanada vzhledem k velkému počtu imigrantů začala uvažovat o zavedení víz. Podle redaktora článku z LN tato emigrační vlna vrhá špatný stín na ČR vzhledem k tomu, že se spekuluje o nedodržování lidských práv v našem státě. V Kanadě dle zveřejněných výpovědí samotných Romů, většinou museli také nastoupit do práce a často si ji udrželi, tudíž se nestali uživateli sociálního systému hostující země, což byly protichůdné informace těm, které byly uveřejňovány v ČR.⁵⁸

V říjnu roku 2008 se v Janově podle informací z médií rozběhly potyčky mezi bílou majoritou a Romy. Následkem rušení nočního pořádku, napadání občanů a ničení soukromého majetku Romy, došlo ze strany pravicových extrémistů k násilnému řešení situace. Koncem října vrcholí střety extrémistů s romskou menšinou, kdy v Litvínově přerostl konflikt až ve fyzické násilí vůči zasahujícím policistům a Romům. Tisk zdůraznil, že v tomto případě policie nezvládla svoji úlohu.⁵⁹ Za což byla „náležitě potrestána“ dle článku ze dne 23. 12. 2008, kdy policejní hlídku napadlo sedmdesát maskovaných neonacistů v Brně, kteří jim zdemolovali dvě služební auta a rozbili dveře nedalekého hotelu.⁶⁰

⁵⁸ Čápková, H. 2008. „Útěk do Kanady – vláda tvrdí, že Romové odcházejí kvůli penězům. Uprchlíci hovoří o rasismu.“ LN, 28. 8.

⁵⁹ 2008. „Hlídky narazily na odpor Romů.“ LN, 6. 10.

⁶⁰ 2008. „Policejní hlídku napadlo 70 neonacistů.“ HN, 23. 12.

V závislosti na takto postavených informacích se lze domnívat, že problém rasismu vygradoval díky liknavosti bezpečnostních složek. Ze strany Romů podle obsahů mediálních zpráv docházelo nejen k porušování občanského soužití, vznikaly časté problémy i ve školách, na ulici a ve veřejných institucích, které policie důsledně neřešila. Noviny upozorňovaly, že z tohoto důvodu velmi posílilo neonacistické hnutí v ČR, ke kterému se připojili i obyčejní občané nespokojení s řešením této nastalé situace v našem státě. Tento stav vedl k několika velkým demonstracím a vzájemnému fyzickému napadání obou stran.

V tomto roce se začíná prostřednictvím médií řešit výše zadluženosti průměrného Čecha. Následkem nekontrolovaných vysoko úrokových půjček se lidé dostávali do tíživých situací. Konečné slovo podle médií v těchto kauzách měly exekutorské úřady. Zabavený majetek většinou několikanásobně přesáhl dlužnou částku, aby bylo možné zaplatit i poplatky za výkon exekuce a soudní řízení. Následky byly často pro dlužníka nezvladatelné. Mnoho lidí se díky své nezodpovědnosti dostalo do hluboké sociální propasti. Článek z 28. 7. 2008 z LN potvrzuje, že dlužníci po proběhlé exekuci nemají často ani na rohlík.⁶¹

V těchto případech dle obsahů zpráv nelze odsuzovat lidskou touhu po nových věcech a hloupost při uzavírání úvěrů za lichvářský úrok. Nebezpečné následky má na základě analýzy článků jednání těch, kteří se snaží vyzískat obrovské sumy prostřednictvím půjčování finančních prostředků a média, která formou dobře placených reklam na tyto lichváře veřejnost upozorňují.

Devátého října roku 2008 se odehrál případ, který ačkoliv svoji závažností nevybočoval od jiných podobných případů zveřejněných v médiích, získal si více pozornosti ve všech tištěných periodikách než jiné obdobné případy. Jednalo se o smrt Václava Kočky mladšího, kterého v rozčilení v restauraci v Praze zastřelil, pražský hoteliér, Bohumír Ďuričko. Tento případ byl výjimečný nejen proto, že se jednalo o podnikatele ve vysokém

⁶¹ Hympl, J. 2008. "Díra v zákoně pro dlužníky." LN, 28. 7.

společenském postavení, ale také proto, že se útok odehrál na večírku konaném v rámci podpisové vernisáže knihy Jiřího Paroubka. Ďuričkovi za jeho čin hrozilo deset až patnáct let vězení.⁶² Tento případ rozhybal novinářskou aktivitu směrem ke zjišťování provázanosti vysokých podnikatelů s politickou scénou v ČR.

Ačkoliv by taková kauza za jiných okolností znamenala malý článek, třeba pouze v jednom deníku, právě bohatství a politická moc pravděpodobně dostala tento případ na titulní stránky všech deníků a celý soud s Ďuričkem byl bedlivě sledován, nejen během zbytku roku 2008, ale i v roce následném. Média začala v této souvislosti ve svých článcích polemizovat i o počtu obviněných, kteří se díky kaucím a následnému útěku mimo ČR vyhnou trestu. Právě proto ani nabídnutá tři miliónová kauce, kterou pan Ďuričko nabídl, nebyla pro státního zástupce akceptovatelná.

V tisku se objevilo i několik případů souvisejících se sexuálním zneužíváním dětí v církevních institucích, a to církevními duchovními. Tyto kauzy byly médií zjištěny v rámci celosvětového policejního šetření nezákonných aktivit církevních duchovních, a z toho důvodu se věnovala větší pozornost tomuto tématu i v ČR.⁶³

Celým rokem se ve zkoumaných periodikách prolíná neustálé došetřování kuřimské kauzy a prošetřování starých případů nevyjasněných úmrtí, která souvisela s vražednou činností „heparinového vraha“ Petra Zelenky. Přesto veřejnost mohla na základě obsahů mediálních zpráv tento rok vnímat především jako dobu každodenních potyček mezi Romy a českou majoritou. Problémem byly konflikty, které přerostly v otevřené násilí a zasáhly nejen extrémisty a Romy, ale i běžnou českou populaci.

⁶² 2008. "Ďuričko se omluvil za smrt Kočky mladšího." HN, 30. 10.

⁶³ 2008. "Duchovní potrestán za zneužívání dětí." MF DNES, 21. 2.

4.1.9 2009 – „Rozdělní české společnosti“

Od ledna roku 2009 se v médiích znovu začínají objevovat články o šíření neonacistického hnutí v ČR. V článku MF DNES z 6. 1. 2009 se snaží jeden občan okřiknout mladé hajlující neonacisty na ulici, přičemž následně ho mladíci pobodali.⁶⁴

Další článek popisoval situaci, kdy na severu Moravy napadl mladší muž s nacistickým symbolem na oblečení Roma na diskotéce. Nejdříve hajloval a poté Roma napadl a brutálně ho zmlátil.⁶⁵

V dubnu 2009 rasistické aktivity podle autorů mnoha článků přerostly v tragédii, která se odehrála v obci Vítkov, kdy byl zapálen domek romské rodiny zápalnými lahvemi. Při požáru dvouletá holčička utrpěla závažné popáleniny, díky nimž se ocitla v kritickém stavu. Natálka se ze svého zranění léčila tři čtvrtě roku. Následkem rozsáhlých a hlubokých popálenin měla zničenou kůži na těle i na obličeji a také přišla o dva články prstu na ruce. Hasiči, jejichž závěry o útoku byly součástí obsahu zpráv, posléze potvrdili, že dům byl zapálen úmyslně.⁶⁶ Později v listopadových člancích z roku 2009 byly v této kauze obviněny čtyři osoby a bylo zjištěno, že to nebyla první akce těchto mladých mužů. Již před tímto případem hodili dýmovníci do klubu v Rýmařově na Bruntálsku. Všem čtyřem extrémistů hrozilo až patnáctileté vězení.⁶⁷

V závislosti na takovém mediálním obraze je možné konstatovat, že kauza ve Vítkově byla vyvrcholením dlouhodobé rasové nenávisti v ČR. Tento případ otřásl i nezúčastněnou veřejností, protože na rasový útok doplatila podle názoru médií naprosto nevinná dvouletá holčička. Příklad vyvolal pozornost nejen médií, zahraničního tisku, ale i dotčených úřadů vlády a také prezidenta republiky. Závažnost a nebezpečnost rasově motivovaných akcí následně přerostla v celospolečenskou kauzu.

⁶⁴ Pelíšek, A. 2009. „Hajloval a bodl muže. Dostal 12 let.“ MF DNES, 6. 1.

⁶⁵ 2009. „Rasista napadl mladého Roma na diskotéce.“ HN, 12. 1.

⁶⁶ 2009. „Byl to promyšlený brutální útok.“ LN, 21. 4.

⁶⁷ 2009. „Údajný žhář z Vítkova dostal podmínku za rok starý útok.“ HN, 5. 11.

Koncem ledna 2009 zmiňují HN případ bývalého elitního policisty, který udržoval styky s podsvětím. Pokud se jednalo o podnikatele, snažil se velitel pražské kriminálky Zdeněk Pichlík ovlivňovat vyšetřování a projednávání jejich případů podle zpráv. Následně spáchal sebevraždu Pichlíkův nadřízený, a protože na případ navazovala ještě další nevyjasněná úmrtí vysoce postavených policistů, začal velký proces šetření ve vnitřních strukturách Policie ČR.⁶⁸

Případů, kdy byl policista pachatelem trestného činu, se v denících v roce 2009 objevuje ještě několik. Například vražda čtyřiatřicetiletého Vietnamce v Brně, kdy obviněný policista ani nebyl vzat do vazby.⁶⁹ Případ podobný vyšetřování pražského velitele kriminálky se odehrál také v Liberci. Šéf okresní policie v Liberci a jeho kolegové na základě informací z článků zneužívali prostředky na rekonstrukci služeben, přijímali úplatky a byli obviněni z podvodu, zpronevěry a korupce.⁷⁰ Dalším medializovaným případem byl policista, který si přivydělával na povolení trvalých pobytů pro Vietnamce v Karlových Varech. Inspektor Radek Kocáb z cizineckého oddělení si dle důkazů „vydělal“ na úplatcích 7 milionů korun.⁷¹ Na konci března stanul před soudem i policista, který vynesl odposlechy lobbisty Miroslava Šloufa.⁷²

Již v předešlých letech se objevovaly zprávy spojující Policii ČR nebo státní zastupitelství s majetnými podnikateli a s korupcí. Dle mého názoru může tato situace souviset s nedostatečnými platy policistů, a tím s jejich snadnou zkorumpovatelností.

Z tohoto tematického rámce vyplývá, že pokud by došlo k provázanosti systému bezpečnostních složek s podsvětím, mohlo by to mít za následek bezzákonnost našeho právního systému a taková situace by mohla vést až k ohrožení bezpečnosti ve společnosti.

⁶⁸ 2009. “Bývalý elitní policista je u soudu kvůli sporům s podsvětím.” HN, 26. 1.

⁶⁹ 2009. “Pitva: ubitý Vietnamec byl zdrogován.” LN, 20. 1.

⁷⁰ 2009. “Zatčený policista míří do vazby.” HN, 11. 2.

⁷¹ 2009. “Policista má miliony. Žaloba říká, že z úplatků.” HN, 18. 2.

⁷² 2009. “Policista jde před soud kvůli úniku odposlechů Šloufa.” HN, 31. 3.

Podle obsahu článků soud v červenci potvrdil trest pro podnikatele Ďurička, a to dvanáct a půl roku nepodmíněně. Svůj trest si odpykává v nejpřísnějším typu vězení. Zbytku rodiny oběti musel zaplatit celkové odškodné ve výši 1,5 milionu korun.⁷³

Rok 2009 byl na základě analýzy novinových článků ve znamení střetů mezi Romy a „bílou“ majoritou a vzájemného napadání obou skupin. Dále se v člancích objevovaly případy korupce ve vysokých policejních funkcích, které měly pro českou společnost v roce 2009 aspekt dlouhodobého neřešení a nedostatečného trestání případů zneužití moci a úplatkářství.

4.1.10 2010 – „Rok finančních trestných činů“

Rokem 2010 se prolínají články s případy, které souvisejí s korupčními kauzami úředníků a s daňovými úniky. Jedním z nich je případ Radky Kafkové, členky nejvyššího vedení někdejší České konsolidační agentury. Ačkoliv Kafková vzala úplatek již v roce 2006, soudní přelíčení se odehrálo až v roce 2010 a tím se tento případ dostal do zorného pole mnoha médií. Podle informací ze zpráv se jednalo o druhý případ, kdy vysoký státní úředník spravující miliardy se nechal uplatit. Kafková podle médií v té době patřila k nejlépe placeným úředníkům ČR. Ve zprávách byla propojena i s Andrejem Babišem (dnešním ministrem financí ČR), jenž chtěl odkoupit pohledávky firmy *Kostelecké uzeniny*, což se mu podařilo.⁷⁴

Tomuto případu předcházely únorové zprávy související se starostou, který si řekl developerské firmě o čtyřmilionový úplatek za možnost ve městě stavět. Vzhledem k tomu, že byl členem ODS a Českou republiku čekaly volby do poslanecké sněmovny, tehdejší šéf ODS Mirek Topolánek starostu Kvapila stáhnul z kandidátky. O celé kauze je zmínka ještě v LN, kde reportér uvádí, že se jedná o jeden z prvních z případů, ve kterém soud vynesl překvapivě

⁷³ 2009. "Soud potvrdil Ďuričkův trest." LN, 1. 7.

⁷⁴ 2010. "Korupce: vysoká státní úřednice před soudem." LN, 23. 6.

tvrdý trest nad politiky. Starosta dostal vyšší trest než např. Čermáková, která udusila svou dcerku. Starosta Aleš Kvapil i jeho tajemník Radovan Novotný měli jít do vězení na sedm let a navíc zaplatit pokutu ve výši 3/4 milionu korun.⁷⁵

O propojenosti vysokých funkcionářů, ať již ze strany politiků nebo policistů, bylo v práci zmiňované již několikrát. V tomto roce byla pozornost tisku věnována především korupčním kauzám vysokých úředníků pracujících ve státní sféře. Nebezpečnost těchto případů lze spatřovat z takto postavených mediálních zpráv na základě jejich analýzy především v neodpovědném nakládání s veřejnými financemi a obohacování se na informacích, se kterými pracují úředníci v rámci své profese.

V rámci daňových úniků byl jedním z největších mediálních případů v roce 2010 stavební firma Moravostav a Stapo Morava, kdy soud ve Zlíně za daňový únik těchto firem, který byl ve výši 150 milionů korun, udělil deset podmíněných trestů a finanční náhradu pro zástupce těchto firem.⁷⁶

Ačkoliv klienti podle zpráv projeví účinnou lítost, uhradili daň, veškeré sankce i peněžité tresty, přesto lze považovat tento trest za takto vysoký daňový únik jako dosti nízký ve srovnání s jinými medializovanými případy daňových úniků.

Vážným případem tohoto roku, který se stal na podzim a objevoval se v médiích po dlouhou dobu, bylo zmizení devítileté Aničky v pražské Tróji. Celý říjen podle redaktorů článků policie věnuje pozornost nalezení stop, souvisejících s jejím zmizením. Články uváděly, že při prohledávání Tróje našla policie několik důkazních materiálů, na jejichž základě se domnívala, že mohlo jít o únos nebo se dívka mohla stát obětí trestného násilného činu.⁷⁷ Později podle novinových sdělení policie obvinila muže, jehož DNA se našlo na batohu Aničky. Anička nebyla nalezena ani na konci listopadu 2010. Přesto se objevila v HN zpráva o tom, že situace nešťastných rodičů zneužil muž z Ostravy, který

⁷⁵ Šenkýř, M., J. Veselá. 2010. "Trest a úplatky: vězení a pokuta." LN, 8. 9.

⁷⁶ 2010. "Za daňový únik jen podmíněné tresty." HN, 24. 2.

se pokusil využít celého případu a vydírat rodiče Aničky tím, že vyhrožoval použitím násilí na dívce. Rodiče nabídli za nalezení Aničky 3,5 milionu korun. Vydírání bylo bezpředmětné. Muž podle autora článku pouze využil situace, o Aničce nic nevěděl.⁷⁸

Případ Aničky přesáhl daný kalendářní rok a dívka byla v následujícím roce nalezena mrtvá a obviněný muž spáchal v cele sebevraždu.

V dlouholetém případě Krejčíře došlo ke třem událostem, kterým bylo v denících věnováno více prostoru. Jednak v půlce ledna 2010 spáchal sebevraždu Krejčířův žalobce, když vyskočil z brněnského hotelu Continental poté, co mu byl odcizen kufřík s dokumenty ke kauze Radovana Krejčíře a byl odvolán z postu ředitele závažné hospodářské kriminality.⁷⁹ Další zpráva týkající se Krejčířova případu je ze začátku května 2010, kdy úřady v Jihoafrické republice povolily, že smí zůstat v JAR, a to výměnou za korunní svědectví vůči majiteli tamních striptýzových podniků.⁸⁰ V říjnu uvedla zahraniční média zprávu, o které přeneseně informovaly HN, že obchodní partner Radovana Krejčíře, kterému on sám vyhrožoval smrtí, byl nalezen s prostřelenou hlavou.⁸¹

Případ Radovana Krejčíře je téměř deset let starou kauzou, a přesto není dodnes vyřešen. Radovan Krejčíř stále i v roce 2014 uniká české spravedlnosti.

Rok 2010 je možné, na základě obrazu vytvářeného třemi českými deníky, vnímat jako rok velkých korupčních kauz a daňových úniků, čehož posléze využily nově vzniklé politické strany při tvorbě svých volebních programů. Po roce 2010 začalo období antikorupčních opatření a „čištění“ politické, úřednické i policejní scény.

⁷⁷ 2010. "Policie našla klíče, které údajně patřily Aničce." HN, 26. 10.

⁷⁸ 2010. "Případ Anička. Má policie pachatele?" LN, 22. 10.

⁷⁹ 2010. "Bývalý žalobce Krejčíře je mrtev, asi spáchal sebevraždu." HN, 18. 1.

⁸⁰ 2010. "Krejčíř může zůstat v JAR." HN, 7. 5.

⁸¹ 2010. "Stern: Zavražděn podnikatel, jemuž Krejčíř hrozil smrtí." HN, 4. 10.

4.1.11 Shrnutí analytické části

Ačkoliv na počátku mé práce by se dalo předpokládat, že by mohli být problematizováni v novinách cizinci, a to vzhledem k výše zmíněným historickým mezníkům (útoky v New Yorku, otevření Schengenu), nechtěla jsem *a priori* stanovovat, na co se při analýze zaměřím. Chtěla jsem zjistit, kdo může být považován médii za nebezpečného. A nakonec se ukázalo, že tento postup byl správný, protože se cizinci ve zkoumaném období 2001 – 2011 v těch částech deníků, které jsem zkoumala, neobjevovali.

Rok 2001 vstoupil do dějin teroristickými útoky v New Yorku. Jelikož je nebezpečnost tohoto jednání zřejmá, dalo by se předpokládat, že tento fakt odstartuje vlnu nevole veřejnosti vůči lidem vyznávajícím islámské náboženství, což se projeví v českém tisku. Jedinci ve společnosti pocházející z arabského světa, nebyli ovšem nijak ve zkoumaných částech našich médiích problematizováni, a to ani v letech následujících. Objevovala se řada článků pojednávající o této události, ale jednalo se o pouhý popis tragedie. Je možné, že se tato skutečnost opírala o změny týkající se zpřísnění opatření a celkové bezpečnosti. V tomto roce se však dostal do popředí skandál, který proběhl v ČT, kdy Jiří Hodač, té doby ředitel ČT, jenž svým nezodpovědným jednáním způsobil ztrátu stamilionů korun pro ČT, čímž zapříčinil finanční újmu i českému státu a vyvolal nespokojenost veřejnosti. Také se rozbíhá „kauza Chvalovský“, kdy se kontroverzní český fotbalový funkcionář a podnikatel dopustil úvěrového podvodu, čímž způsobil krach velkých firem zaměstnávajících stovky lidí, kteří následkem jeho jednání přišli o práci.

Dále se objevovaly případy násilí páchaného na dětech, což mělo přesah i do roku 2002, kdy se jednak objevovaly zprávy věnující se agresi rodičů vůči vlastním nebo adoptivním dětem. V této souvislosti byly zmiňované především mladé matky do třiceti let, které zabily své malé děti. Ale došlo také k nárůstu kriminality páchané dětmi a mladistvými. V roce 2002 se dále objevily rozsáhlé podvodné kauzy, které měly za následek okradení mnoho důvěřivých klientů o veškeré jejich úspory. Přičemž jednání takových „podnikatelů“ bylo samotnými soudci označeno za vysoce společensky nebezpečné.

V roce 2003 se objevují kauzy jednotlivců, jejichž činnost byla velice závažná, hlavně kvůli jejich společenskému postavení. Jedná se o osoby velice dobře finančně situované, politicky angažované a ve vysokých funkcích. Kauzy například s bývalým senátorem V. Železným, bývalým generálním sekretářem ministerstva zahraničí Karlem Srbou a šéfem Harvardských investičních fondů Viktorem Koženým jsou natolik závažné, že je nešlo uzavřít během jednoho kalendářního roku. To mohlo být zaviněno především vysokým postavením těchto jedinců, kdy tyto kauzy mohou být velmi složité a těžce řešitelné, jak pro policii, tak pro státní zástupce na všech úsecích trestního řízení. Provázanost finančních prostředků a moci s sebou nese i nelehkou usvědčitelnost těchto činů. Což je zřejmé z faktu, že některé kauzy se objevují v médiích i několik let.

Rokem 2004 se prolínalo velké množství zpráv hovořících o obzvláště závažném společenském fenoménu, a to zapletení policie do různé trestné činnosti. Ať již se jednalo o korupci, zneužívání pravomocí veřejného činitele nebo dokonce páchání násilí na lidech. Doloženo bylo také provázání policie s "mafiánským podsvětím", například s Berdychovským gangem. Jako negativně výrazná osobnost desetiletí se projevil sbormistr pěveckého sboru Bambini di Praga Bohumil Kulínský, jenž se dopustil sexuálního zneužívání nezletilých dívek pěveckého sboru.

V roce 2005 byli v tištěných periodikách zobrazováni jako „nebezpeční“ opilí řidiči, kteří zavinili mnoho úmrtí zcela nevinných lidí. Užíváním jakýkoliv návykových látek za volantem, řidič ohrožuje sebe, své spolujezdce, ostatní účastníky provozu a kolemjdoucí. Dále byl rok ve znamení profesního selhání, především lékařů. Ti buď to zneužili své lékařské autority, nebo svým nezodpovědným jednáním způsobili zanedbání péče a tím smrt pacienta. Zvláštními mediálními případy bylo všeobecné ohrožení způsobené tzv. bojovými psy. V těchto případech je vina kladena na majitele těchto psů, kteří si psy pořizují, a následně nezvládají jejich výchovu. Nejtěžší případy končí smrtí napadeného.

V následném roce 2006 se odehrály významné soudní procesy s jedinci, kteří byli médii hodnoceni jako vysoce společensky nebezpečnými. Jedním

z nich byl „lesní vrah“ Kalivoda, který záměrně zastřelil tři lidi, kteří se procházeli v lese. Dalším byl David Lubina, který zavraždil stříhače TV Novy Michala Velíška, protože chtěl před Lubinou ochránit jím napadenou ženu. Tento případ pravděpodobně otrásl veřejností natolik, že byla později TV Novou vyhlášena *Cena Michala Velíška za hrdinské chování a pomoc druhým občanům*.

Páchání nebezpečných násilných, trestných činů pokračovalo i v roce 2007. Hlavním aktérem se stal Petr Zelenka, známý jako „heparinový vrah“. Zneužití profese zdravotníka mělo, na základě informací ze zkoumaných periodik, za následek závažnou trestnou činnost. Podával heparin lidem po operacích nebo vážných zraněných, čímž došlo k smrti osmi pacientů. Český tisk dále ovládla kauza z Kuřimi, kdy vlastní matka a několik dalších lidí se dopouštěli brutálního týrání dvou chlapců, kteří si ponесou doživotní následky. V ČR to byl v průběhu deseti let nejvíce medializovaný případ, který měl sektářský podtext.

Rok 2008 lze označit jako rok velkého rozmachu rasismu v ČR. Objevovala se řada článků, které se zabývaly problematikou radikalizace neonacistického hnutí, kdy docházelo ke stálým potyčkám mezi pravicovými extrémisty a romskou minoritou. V souvislosti s touto skutečností mnoho Romů migrovalo do Kanady, a to z důvodu strachu o sebe a svoji rodinu.

Tato problematika vyvrcholila v roce 2009, kdy došlo ke žhářskému útoku ve Vítkově na romský domek, při kterém byla vážně zraněna dvouletá romská holčička. Později se zjistilo, že tento útok má na svědomí čtveřice mladíků podporující neonacistické hnutí. Nebezpečnost těchto rasově motivovaných činů přerostla až v celospolečenskou kauzu. Znovu se v tomto roce objevily nové případy zkorumpovaných elitních policistů, kteří spolupracovali s mafií.

Rok 2010 je především ve znamení hospodářské kriminality. Příkladem je případ Radky Kafkové, která pobírala úplatky, ačkoliv byla členkou nejvyššího vedení někdejší České konsolidační agentury a tím pádem patřila k nejlépe placeným úředníkům v zemi. Nebezpečnost případů úřednické

a politické korupce je jednak ve ztrátě důvěry veřejnosti k těmto profesím, ale také z důvodu neodpovědného nakládání s veřejnými financemi a obohacováním se na informacích, se kterými často úředníci a politici pracují v rámci své profese.

Po celých deset let byly v periodikách články o anonymních telefonátech, jež vyhrožovaly umístěním bomby na různých veřejných místech. V žádném z případů se bomba nenašla. Nelze říci, zda to odstartoval rok 2001, protože v práci není pracováno s daty z let předchozích.

Jednání, která lze skrze mediální obraz považovat za nebezpečná, jsou v každém kalendářním roce zřejmá. Shrnout, jaký typ „nebezpečného“ jedince se nejčastěji objevoval v českých médiích, nelze jednou formulací. Skrze analýzu článků ve zkoumaných periodikách se ukázalo, že v současné tištěné žurnalistice je vidět snaha o korektnost ve vztahu k osobě „pachatele“. Jedinec je označován pouze činem, kterého se dopustil (vrah, zloděj...) nebo se o něm píše skrze jeho biologické pohlaví (muž, žena). U recidivistů však byla vždy zmíněna jejich kriminální minulost, která měla ukázat, že takový jedinec bývá často hůře napravitelný a tudíž pro život ve společnosti „méně vhodný“. Detailně byly popisovány škody, způsobené činem pachatele a následky, které způsobil obětem svým jednáním.

Ukázalo se, že během deseti let se jednalo o rozličné jedince, které lze zařadit do různých socioprofesionálních kategorií jako např. lékaře, vysoce postavené politiky, úředníky, policisty, podnikatele, ale jednalo se i o uznávané autority, jako byl například sbormistr Kulínský. Zvláštním druhem případů byly skupiny, které spojovala nacistická nebo rasová ideologie. V těchto případech je možné na základě mediálního rámce vyplývajícího z analýzy tištěných zpráv konstatovat, že šlo o jasný záměr narušit systém společnosti. Tematicky šlo podle analýzy novinových článků vybraných periodik o jednání, jako jsou například vraždy, finanční kriminalita, rasová otázka, žhářství, řízení v opilosti a další.

Z analýzy novinových článků z vybraných rubrik daných deníků vyplývá, že *nebezpečnost* byla spojována především s překračováním norem, které jsou stanovené legislativou – tedy s preskriptivními normami, především v oblasti hospodářské kriminality. Dále s porušováním norem ve vztahu k „životu a smrti“ a méně ve vztahu k jinakosti, tzn. xenofobie, islamofobie apod.

Bylo by možné rozšířit tuto kvalitativní analýzu tištěných periodik například o analýzu dalších rubrik (Černá kronika apod.), která by obohatila tuto problematiku. Například Černá kronika by však vydala na samostatnou práci.

5 ZÁVĚR

Téma mé bakalářské práce je „*Pro společnost nebezpeční jedinci na území České republiky v letech 2001 – 2011*“. Důležitým aspektem práce byla snaha o definici pojmu „*nebezpečnost*“ jedince a jeho chování, a to na základě relevantní odborné literatury a kvalitativní analýzy novinových článků.

V práci bylo ukázáno na několik nejdůležitějších teorií posuzujících deviantní jednání ve společnosti a dopady tohoto jednání na ostatní jedince. Teoretická část práce dále poukazuje na způsob výběru médií a na posouzení validity nejen jich samotných, ale také jednotlivých zpráv.

Pro potřeby práce byla zvolena tři tištěná média, a to deníky Hospodářské noviny, Lidové noviny a MF DNES, především z důvodu různého zaměření těchto tištěných médií.

Cílem analytické části bylo dosáhnout odpovědí na tři výzkumné otázky. V první výzkumné otázce jsem se věnovala jednáním, která jsou nejčastěji prezentována jako taková, která porušují normy a pravidla společnosti ve zkoumaných částech tištěných periodik. Ukázalo se, že se často jedná o finanční kriminalitu, kdy jedinci například okrádali stát na daních nebo se lidé ve vysokých společenských pozicích nechávali uplácet výměnou za různé protislužby. Dále se jednalo o vraždy a násilí páchané blízkými příbuznými i zcela neznámými individui, sexuální zneužívání dětí a mladistvých, řízení motorového vozidla pod vlivem návykových látek, konkrétně alkoholu, ale také zanedbání péče o pacienta ošetřujícími lékaři. Od roku 2008 bylo v centru pozornosti médií rasistické jednání ze strany pravicových extrémistů, které vyústilo žhářským útokem ve Vítkově.

Ve druhé výzkumné otázce jsem se zaměřovala na konkrétní charakteristiky jedinců, které byly zdůrazňovány v souvislosti s okolnostmi jejich jednání. Na základě analýzy novinových článků z částí deníků, které byly zkoumány, nelze figuru nebezpečného jedince specificky charakterizovat. V případě jedince – recidivisty – byla zmiňovaná jeho minulost. U všech jedinců

byla uvedena škoda, kterou způsobili oběti nebo celé společnosti. Autoři článků spíše popisovali oběti, čímž se pravděpodobně snažili ve čtenáři vyvolat lítost a zároveň odpor nad spáchaným činem.

Poslední výzkumnou otázkou jsem se snažila shrnout, jaký typ „*nebezpečného jedince*“ se nejčastěji objevoval ve zkoumaných rubrikách. Ani na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět. Během analýzy novin za období deseti let se jednalo o různé typy jedinců. Na jedné straně to byli lidé ve společensky významných funkcích, jako jsou vysoce postavení politici, úředníci, policisté, lékaři, podnikatelé. Na straně druhé např. neonacisté vyvolávající neustálé konflikty a spory zaměřené vůči menšinám. V několika případech se objevily i mladé matky (do třiceti let), které zabily své vlastní dítě nebo děti a mladiství, jež páchali různé druhy kriminality. Zvláštním případem byli majitelé tzv. bojových psích plemen, jež nezvládli výchovu svých „mazlíčků“, a ti v důsledku nedbalosti svých majitelů byli příčinou závažného ublížení na zdraví nebo usmrcení, a to především dětí.

Na základě analýzy novinových článků z let 2001 – 2011 lze konstatovat, že v médiích byli zobrazováni jako společensky *nebezpeční* jedinci tací, jež svým jednáním porušili právní normy nejčastěji v oblasti financí a společenského soužití. Nebyly jim autory článků přisuzovány specifické charakteristiky a *nebezpečným* se tak mohl stát kterýkoliv jedinec v jakémkoli společenském postavení.

Důležitým zjištěním v rámci zpracování práce byl fakt, že často ani desetiletí není dostatečně dlouhou dobou k dořešení některých kauz, které ani dnes, tedy po čtrnácti letech nejsou dokončeny a viníci nejsou potrestáni.

Dále mohu konstatovat, že dokázat ohroženost a nebezpečí české společnosti v souvislosti s historickými mezníky, které byly zvolené úvodem práce jako možná nebezpečná období – se nepodařilo. Například vnímání nebezpečnosti cizinců médii v souvislosti s teroristickým útokem v USA, nebo otevřením evropského prostoru se nikterak neprokázalo, ani nebyla tato skupina občanů v rámci ČR nikterak problematizována.

Jedním ze závěrečných zjištění také je fakt, že zkoumáním jednotlivých let se měnil názor veřejnosti interpretovaný v periodících, nejen na nebezpečnost jedince a jeho jednání, ale především na důsledky takového jednání pro společnost. Ze strany redaktorů nebyly zmiňované individuální popisy jedinců charakterizované biologizujícími teoriemi.

Je možné ovšem s určitou mírou objektivitě potvrdit východiska teoretické části práce, v nichž bylo posuzováno získávání mediálních zpráv. Zprávy, které byly novinářskou veřejností obecně posouzeny jako „zpráva dne“, se objevily vždy ve všech třech médiích a velmi často dokonce byly uvedeny hned na titulní stránce (mediální mainstream).

Závěrem lze na základě zkoumaného materiálu konstatovat, že mediální obraz nebezpečného jedince je takový, který odpovídá charakteristikám jedinců porušujících sociální normy dané společnosti, a jsou za ně sankcionováni z hlediska práva. Toto konstatování však nelze považovat za reprezentativní definici pojmu nebezpečnost, neboť vychází z rámce článků vybraných periodik, které jsem analyzovala. Nicméně věřím, že práce bude mít určitý přínos pro sociologii.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Baratta, Alessandro. 1995. *Sociologie trestního práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1227-7.

Blatníková, Šárka. 2010. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: KUFR s. r. o. ISBN 978-80-7338-106-6.

Burns, Lynette S. 2004. *Žurnalistika: praktická příručka pro novináře*. 1. vyd. Praha: Portal, s. r. o.. ISBN 80-7178-871-6.

Creswell, W. John. 1998. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 0-7619-0144-2.

Cummins, Joseph. 2009. Osudové okamžiky dějin. Co doopravdy víme o slavných událostech? 1. vyd. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-242-2507-4.

Čírtková, Ludmila. 1998. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, s. r. o. ISBN 80-85858-70-3.

Durkheim, Émile. 2006. „The functions of crime.“ Pp. 154 – 156 in Macionis, J.J., Benokraitis, N.V. *Seeing ourselves: classic, contemporary, and cross-cultural readings in sociology*. 7th ed. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall. ISBN 0-13-220491-6.

Giddens, Anthony. 1999. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

Goffman, Erving. 2003. *Stigma. Poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. 1. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-86429-21-0.

Hendl, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.

Jandourek, Jan. 2011. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí na černo*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0026-0.

Jirák, Jan, Barbara Köpplová. 2007. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-287-4.

Kaiser, Günther. 1994. *Kriminologie: úvod do základů*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-002-8.

Komenda, Antonín. 1999. *Sociální deviace: historická východiska a základní teoretické přístupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0019-7.

Komenda, Antonín, Jan Keller. 1993. *Úvod do sociologie pro právníky (sociální kontrola a deviace)*. 1. vyd. Olomouc: vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci. ISBN 80-7067-317-6.

Konopásek, Zdeněk. 1997. „Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu: Program Atlas/ti v akci.“ Časopis Biograf (12): 106 odst. ISSN 1211-5770.

Křížková, M. 2007. „Neviditelná menšina - analýza mediálního obrazu českých muslimů.“ Pp. 48 – 53 in Martina Křížková (eds.). *Cizinci, naši a média. Mediální analýzy*. Praha: Multikulturní centrum. ISBN 80-239-8475-6.

Kudrjavcev, Vladimír N. (ed.). 1988. *Sociální deviace. Úvod do obecné teorie*. 1.vyd. Praha: nakladatelství Svoboda.

Mayring, Philipp. 2000. Qualitative Content Analysis [28 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung/ Forum: Qualitative Social Research*, 1(2), Art. 20, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204>.

McQuail, Denis. 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-574-5.

Merton, K. Robert. 2000. *Studie ze sociologické teorie*. 1. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-85850-92-3.

Musil, Josef. 2007. *Komunikace v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského. ISBN 978-80-86723-39-6.

Noiriel, Gérard. 2012. *Úvod do sociohistorie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-061-2.

Petrusek, Miloslav (eds.). *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství ve spolupráci se Sociologickým ústavem ČSAV. ISBN 80-901059-1-2.

Scherer, Helmut, Winfried Schulz, Lutz Hagen, Irena Reifová, Jakub Končelík. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0827-8.

Schutt, K. Russell. 2004. *Investigating the Social World – the process and practice of Research*. 4th ed. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 0-7619-2928-2.

Tomášek, Jan. 2010. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2982-4.

Trampota, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-096-8.

Trampota, Tomáš, Martina Vojtěchovská. 2010. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-683-4.

Žantovský, Petr. 2013. *Česká politika a média po roce 1989*. 1. vyd. Praha: Institut Václava Klause. ISBN 978-80-87806-02-9.

Žantovský, Petr, Maciej T. Ilowiecki. 2008. *Manipulace v médiích*. 1.vyd. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského. ISBN 978-80-86723-50-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

„Imigranti Britům práci neberou, tvrdí studie.“ [online]. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ze_sveta/imigranti-britum-praci-neberou-tvrdi-studie-20140306.html>.

„Británie: Imigranti mohou být přínosem, ale i zátěží.“ [online]. [cit. 28. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/britanie-imigranti-mohou-byt-prinosem-ale-i-zatezi-1009980>>.

[Dostupnost zdrojů ověřována ke dni 24. 4. 2014]

Tištěná periodika

Hospodářské noviny: deník pro politiku a ekonomiku. Praha: Economia, 1990 - .
ISSN 0862-9587.

Lidové noviny: nezávislé noviny. Praha: Lidové noviny, 1988 - . ISSN 0862-
5921.

Mladá fronta Dnes: plzeňské vydání. Praha: MaFra, 2000 - . ISSN 1210-1168.

7 RESUMÉ

This Bachelor thesis is named " *Individuals dangerous for community, in the area of the Czech Republic, in the years 2001 – 2011 (analysis of the period press)*". This thesis discusses the analysis of the printed periodicals, dealing with dangerous events in the CR and individuals, causing that. The aim of this thesis is to find the media image of a dangerous individual, made in three national newspapers - Hospodářské noviny, Lidové noviny, MF DNES.

The paper content itself is divided into three parts – theoretical, methodological, and analytic. In the theoretical part of this paper, the aim was to identify the term *dangerousness*, to make more comprehensible theories of social deviation, to map possible risk level of the media and their importance in society.

The methodological paper part pursues setting the research questions, necessary for reaching the paper aim, including the description of the initial method – quality content analysis. Then the way of the data collection is described, and their consequent reduction. The analytic part comes from the affairs described in media in the years 2001 – 2011, in which individuals or groups were explicitly or implicitly described as dangerous, and their actions diverged from the Czech society norms, directly or indirectly. The analytic part of the paper is a summarization of the findings, and contains answers to examined questions.

The paper result is a certain specification of an individual dangerous for the society. Such an individual impairs the others' property, others' health or life, or otherwise restricts others' freedom. These findings may suggest that dangerous behaviour means breaking the norms set by the society, as well as breaking the laws set by legislative bounds of that state.

An important finding, coming from the analytic examination during the time, is the change of public opinion as published in periodicals, not only on individuals and their acts, but above all on consequences of such acts for

society. It is necessary to mention as well the fact, that in connection with or as a consequence of these changes, the legislative of the Czech Republic has changed in the course of years.